

Põlva valla üldplaneering

Põlva valla üldplaneering

Mõjutatava keskkonna ülevaade

2019

Täiendatud 2021/2022

ja 2023

Põlva Vallavalitsus

Sisukord

_Toc112320344

SISSEJUHATUS.....	3
1. PLANEERINGUALA ASUKOHT JA PÕHISTRUKTUUR	4
2. SOTSIAALNE KESKKOND	6
2.1. Rahvastik ja asustus	6
2.2. Sotsiaalne taristu ja ühistegevus	11
3. MAJANDUSKESKKOND	14
4. TEHNILINE TARISTU	16
4.1. Ühisveevärk ja -kanalisatsioon.....	16
4.2. Tuletõrje veevarustus.....	17
4.3. Soojustarustus	18
4.4. Elektri- ja gaasivõrk.....	19
4.5. Teedevõrk ja transport	19
5. AJALOOLINE JA KULTUURILINE KESKKOND	21
5.1. Põlva valla ajalooline kujunemine ja asustuse areng.....	21
5.2. Kultuuriväärtuslikud objektid ja alad	22
6. LOODUSKESKKOND	33
6.1. Geoloogia ja maavarad	33
6.2. Maakasutus	34
6.3. Põhjavesi.....	35
6.4. Pinnaveekogud	37
6.5. Roheline võrgustik.....	40
6.6. Kaitstavad loodusobjektid	41
6.7. Välisõhu kvaliteet, müra, vibratsioon, jääkreostus	43
7. KOKKUVÕTE	44

SISSEJUHATUS

Põlva valla üldplaneeringuga mõjutatava keskkonna ülevaade on peamises mahus koostatud 2019. aasta teises pooles. Ülevaates kirjeldatakse olemasolevat olukorda Põlva vallas üldplaneeringu koostamise algusetapis ja -ajal ning tuuakse esile üldplaneeringuga lahendamist vajavad probleemid. Ülevaade ei ole planeeringu lähteseisukohad.

Üldplaneeringuga mõjutatava keskkonna ülevaade on planeeringu lähtematerjal (planeeringu lisa), siin kirjeldatud olukorrast tulenevad planeeringulahenduse põhjendused ja kaalutlused.

Mõjutatud keskkonna ülevaade on omas ajas koostatud dokument ja see ei ole mõeldud ajakohasena hoidmiseks, seepärast võivad ka tekstis olevad viited olla vananenud.

Mõjutatava keskkonna ülevaadet on üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõu avaliku väljapaneku (30. august – 10. oktoober 2021) tulemuste alusel täiendatud. Hiljem lisatud täiendused on eraldi tähistatud, andmete pidev uuendamine käesolevas ülevaates ei ole vajalik ega otstarbekas. 2023. a on lisatud püsielupaikade nimekiri Keskkonnaameti ettepanekul.

Ülevaate koostas arhitekt-planeerija Tiia Zuppur, ruumilise keskkonna planeerija, tase 7.

1. PLANEERINGUALA ASUKOHT JA PÕHISTRUKTUUR

Põlva valla pindala on 705,9 km². Vald piirneb läänes Põlva maakonna Kanepi valla ja idas Räpina vallaga, põhjaosas Tartu maakonna Kastre vallaga ja loodes Tartu maakonna Kambja vallaga ning lõunaosas Võru maakonna Võru vallaga. Põlva maakonnas asub vald kesksel kohal (joonis 1), valla keskus – Põlva linn – on ühtlasi maakonnakeskus.

Joonis 1. Põlva valla asend (Statistikaamet)

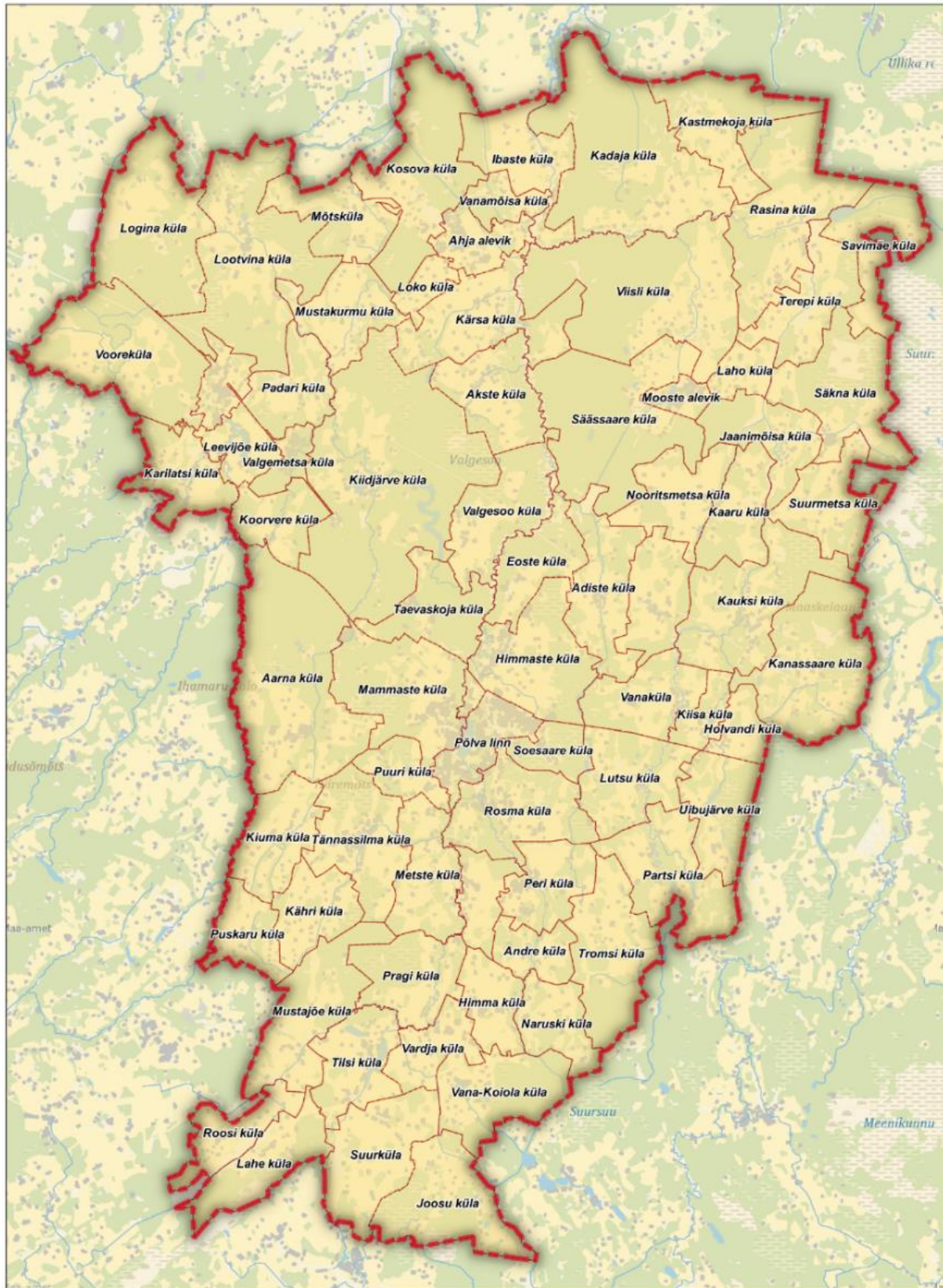
Põlva valla territooriumil asub lisaks vallasisesele linnale (Põlva linn) kolm alevikku:

Ahja,
Mooste,
Vastse-Kuuste

ning 70 küla: Aarna, Adiste, Akste, Andre, Eoste, Himma, Himmaste, Holvandi, Ibaste, Jaanimõisa, Joosu, Kaaru, Kadaja, Kanassaare, Karilatsi, Kastmekoja, Kauksi, Kiidjärve, Kiisa, Kiuma, Koorvere, Kosova, Kähri, Kärsa, Lahe, Laho, Leevijõe, Logina, Loko, Lootvina, Lutsu, Mammaste, Meemaste, Metste, Miiaste, Mustajõe, Mustakurmu, Mõtsküla, Naruski, Nooritsmetsa, Orajõe, Padari, Partsi, Peri, Pragi, Puskaru, Puuri, Rasina, Roosi, Rosma, Savimäe, Soesaare, Suurküla, Suurmetsa, Säkna, Säassaare, Taevaskoja, Terepi, Tilsu, Tromsi, Tännassilma, Uibujärve, Valgemetsa, Valgesoo, Vana-Koiola, Vanaküla, Vanamõisa, Vardja, Viisli ja Vooreküla (joonis 2).

Inimeste liikumine toimub peamiselt suuremate keskuste suunal, kus on rohkem töökohti. 2013. a pendelrände uuring¹ näitab, et Põlvamaa, ka Põlva valla vaieldamatuks tõmbekeskuseks on kõigepealt Tartu linn. Kuigi Põlva linna areaal jääb Tartu omale märgatavalt alla, on Põlva linn vallasiseses keskusena oluline. Maakonna ja valla lõunapiiril elavatele inimestele on aga esimeseks keskusks Võru linn.

¹ http://kodu.ut.ee/~siiri/Pendelr%E4nde%20kordusuuring_3.pdf

Joonis 2. Põlva valla asustustüksused (Põlva Vallavalitsus)

2. SOTSIAALNE KESKKOND

2.1. Rahvastik ja asustus

Põlva vallas elab 01.10.2019 seisuga 13828 inimest².

Tabel 1. Elanike arvu muutus kohalikes- ja lähikeskustes (Statistikaamet)

Asustusüksus	Rahvaarv 31.03.2000	Rahvaarv 31.12.2011	Rahvaarv 01.01.2019	Muutus 2000-2019	Muutus % 2000-2019
Põlva linn	6561	5767	5333	-1228	-19
Mammaste küla	635	587	628	-7	-1
Himmaste küla	562	496	498	-64	-11
Ahja alevik	635	507	484	-151	-24
Mooste alevik	464	399	430	-34	-7
Vastse-Kuuste alevik	525	396	412	-113	-22
Rasina	156	101	129	-27	-17
Tilsi	443	394	350	-93	-21
Kauksi	327	278	253	-74	-23
Valgemetsa	47	49	63	16	34
Karilatsi	143	113	131	-12	-8
Kiidjärve	131	168	188	57	44
Peri	373	307	314	-59	-16
Rosma	388	372	385	-3	-1
Taevaskoja	97	89	103	6	6

Tabelist 1 on näha, et üheksateistkümnne aastaga on Põlva linna elanike arv vähenenud rohkem kui tuhande inimese võrra. Statistikaameti 2019 aasta prognoos ennustab, et aastaks 2035 võib maakonna elanike arv väheneda 4329 elaniku võrra (2014. aastal koostatud prognoos 5700), 2045. aastaks 7067 inimese võrra.³ Elanikkonna vähenemise põhjuseks on olnud negatiivne loomulik iive ja negatiivne rändesaldo.⁴ Samas näitab Statistikaamet 2019. aasta prognoos, et rahvaarvu vähenemine võrreldes 2014. aastal prognoosituga aeglustub. Muutuse põhjuseks on rändetrendide muutus. Oodatav eluiga tõuseb iga aastaga, 65-aastaste ja vanemate osatähtsus rahvastikus kasvab.

² Põlva Vallavalitsus

³ Statistikaamet

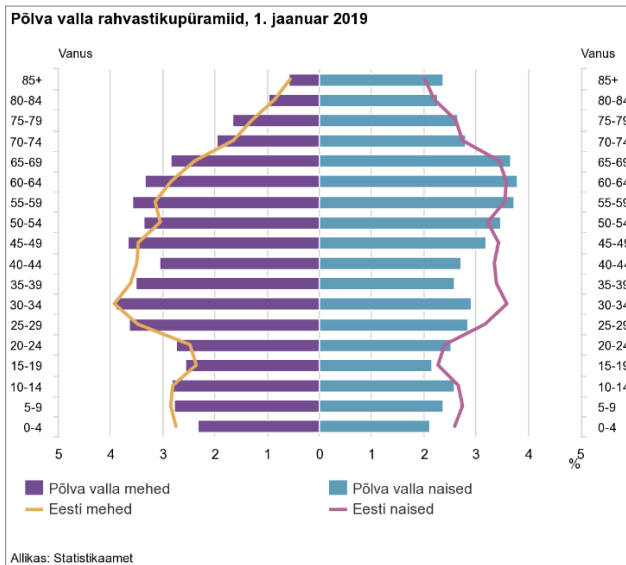
⁴ Statistikaamet

PÕLVA VALD

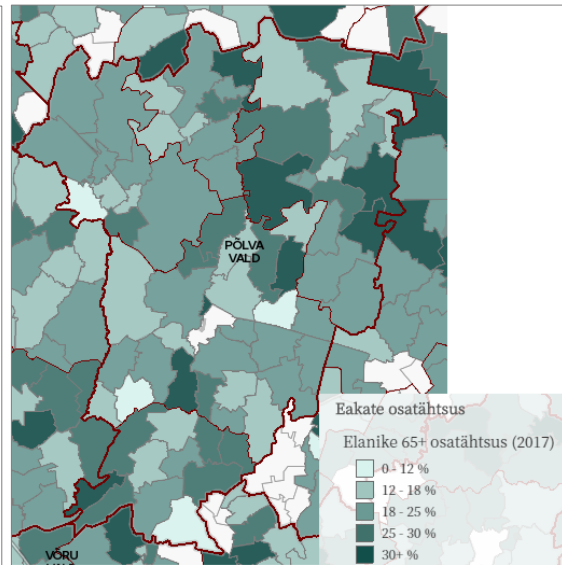
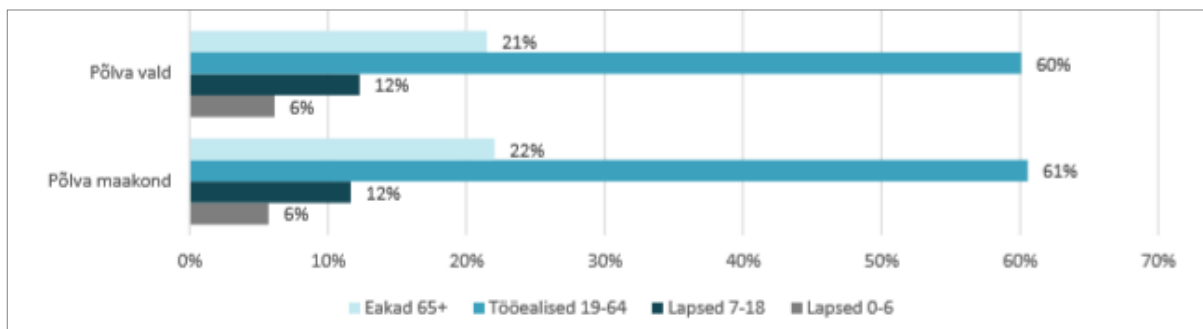
Valik andmeid

	2015	2016	2017	2018	2019
Rahvaarv, 1. jaanuar	14 622	14 378	14 181	14 084	13 907
Elussünnid	111	124	140	139	...
Surmad	184	167	169	170	...
Sisseränne	342	355	394	351	...
Väljaränne	513	514	450	498	...

Joonis 3. Valik andmeid Põlva valla kohta (Statistikaamet)

Joonis 4. Rahvastikupüramiid (Statistikaamet)

Joonis 5. Eakate osatähtsus külates⁵

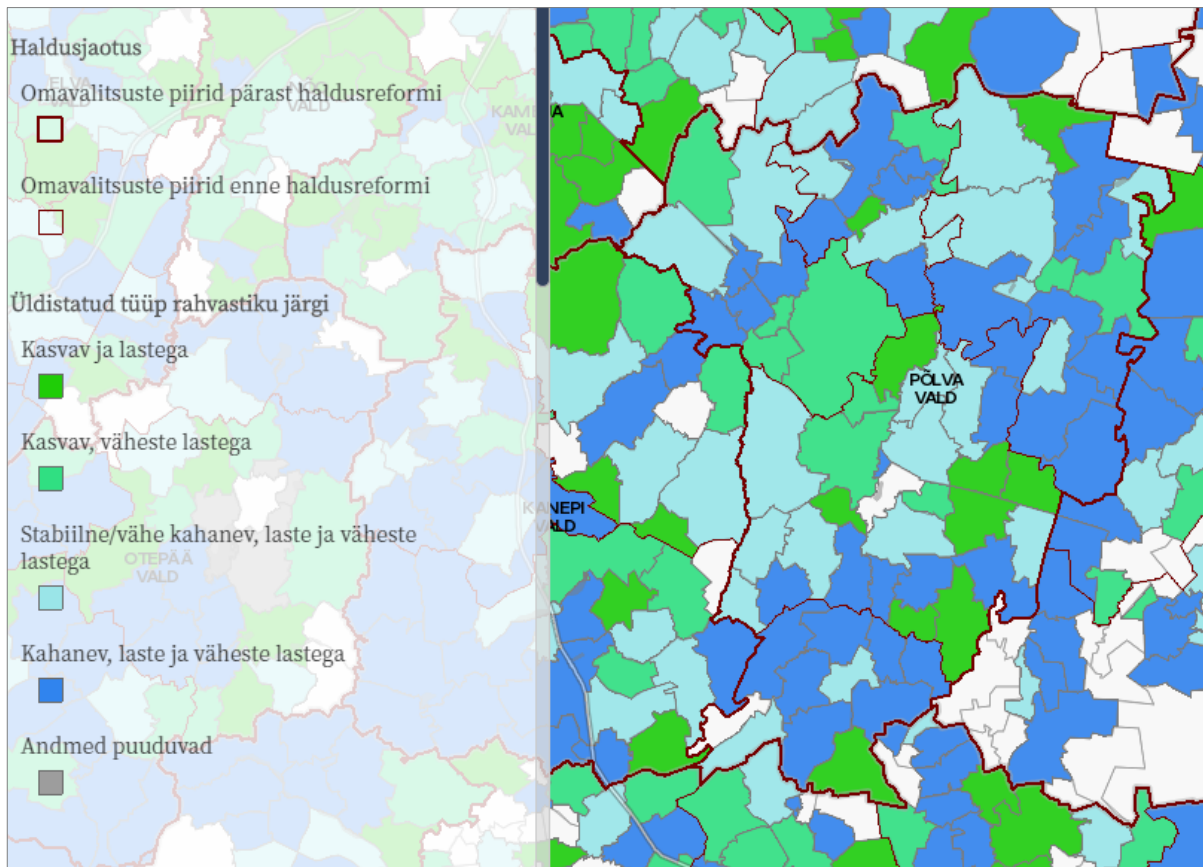
Joonis 6. Elanikkonna vanuseline jaotus 2019 (Rahvastikuregister)

Põlva vald on väheneva ja vananeva elanikkonnaga piirkond.

Kui elanikkonna vähenemine Põlva linnas on olnud suur, siis kogu valla rahvaarvu vähenemine nii drastiline ei ole (tabel 1). Rahvaarvu märgatav tõus on olnud Valgemetsa ja Kiidjärve külas, mis mõlemad on varasemalt olnud suvituspiirkonnad. Nagu jooniselt 7 näha, on tegemist

⁵ väljavõtte Tallinna Ülikooli ja Hendrikson & Ko poolt koostatud väikeasulate uuringu kaardirakendusest, <http://www.hendrikson.ee/maps/V%C3%A4ikeasulad/>

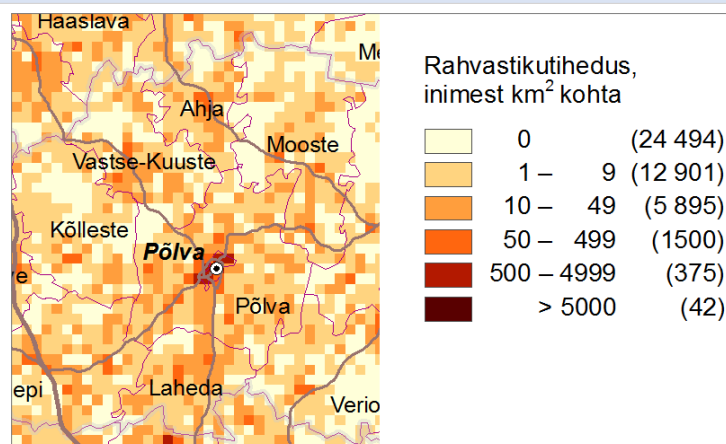
piirkondadega, mis küll kasvavad, aga on väheste lastega. Eeldatavalt kolivad piirkonda need, kelle lapsed on täisealiseks saanud ning kes ise ihkavad rahulikumat ja ilusat elukeskkonda.

Joonis 7. Külade tüübid rahvastiku järgi⁶

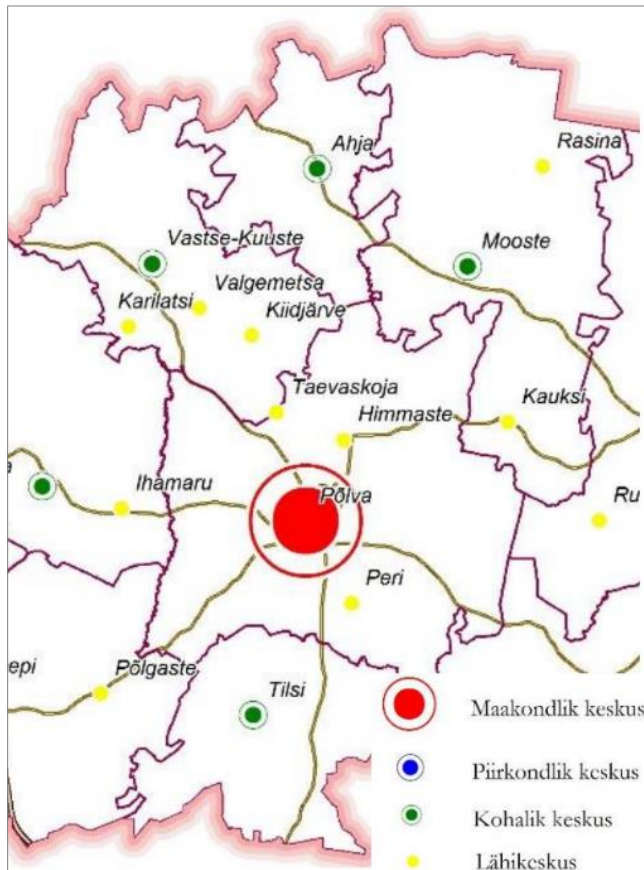
Põlva valla rahvaarv jätkab tõenäoliselt ka lähitulevikus kahanemist. Vähenemise pidurdamiseks ning sissetuleku soodustamiseks on vaja tähelepanu pöörata nii atraktiivse ja mitmekülgse elukeskkonna kui ka ettevõtluskeskkonna arendamisele. Vananeva vallana on eriti oluline pöörata tähelepanu eakate vajadustele ja teenuste kättesaadavusele. Hea elukeskkonna pakkumine annab võimaluse elanike arvu vähenemise aeglustumiseks või isegi peatumiseks.

Elanikkonna asustustihedus on Põlva vallas 19,9 inimest km² kohta. Seejuures on oluline märkida, et keskmist asustustihedust mõjutab oluliselt Põlva linn ja osaliselt ka suuremad asustusüksused, samal ajal kui maalise piirkonna puhul jääb rahvastikutihedus alla 10 elaniku km² kohta (joonis 8).

Joonis 8. Rahvastikutihedus (Statistikaamet)

⁶ väljavõtte Tallinna Ülikooli ja Hendrikson & Ko poolt koostatud väikeasulate uuringu kaardirakendusest, <http://www.hendrikson.ee/maps/V%C3%A4ikeasulad/>

Joonis 9. Keskuste paiknemine (Põlva maakonnaplaneering)

Põlva valla keskuste võrk on määratud Põlva maakonnaplaneeringuga (joonis 9) ning selle määramisel on lähtutud töökohtade ja erinevate teenuste paiknemisest, samuti toimepiirkondadest – arvestatud on funktsionaalsete seostega, millised keskused tagamaad koos toimivad.⁷

Maakondlikuks keskuseks on Põlva vallasine linn – Põlva linn.

Kohalikuks keskuseks on keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid.

Kohalikud keskused Põlva vallas on:

- Ahja alevik,
- Mooste alevik,
- Vastse-Kuuste alevik,
- Tilsa küla.

Lähikeskus on keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel.

Põlva vallas on lähikeskustena määratletud järgmised keskused:

- Rasina,
- Valgemetsa,
- Karilatsi,
- Kiidjärve,
- Taevaskoja,
- Himmaste,
- Kauksi,
- Peri.

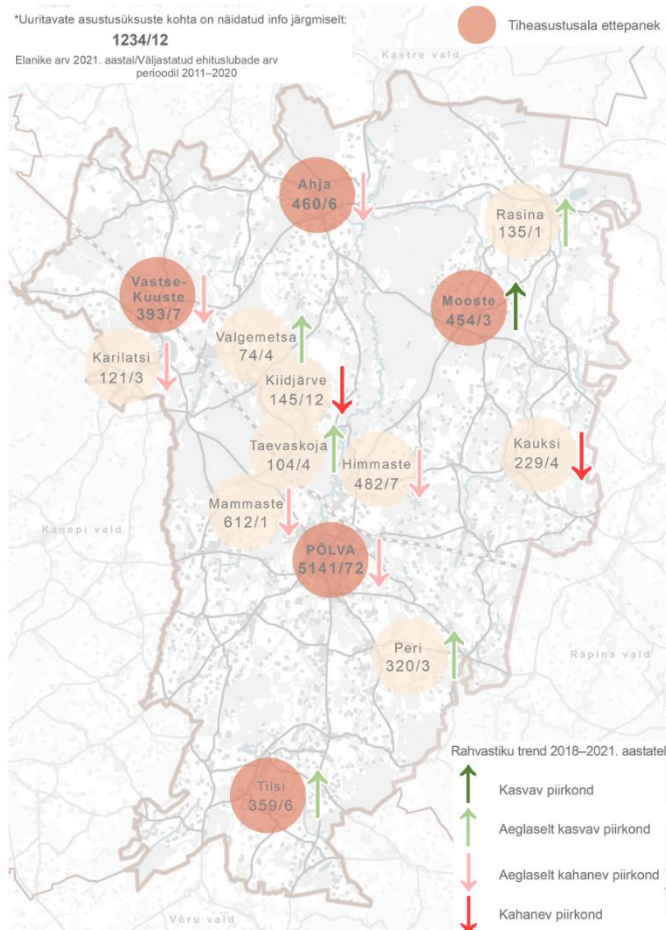
Elanikkonna arvu muutus keskustes on näha tabelis 1. Protsentuaalselt kõige rohkem on kahanenud elanike arv alates 2000. aastast Ahja alevikus (24%) ja Kauksi külas (23%).

Üldplaneeringu koostamise käigus pööratakse tähelepanu linnalise ja maalise asustusega alade ning kompaktse iseloomuga asustuse selgemale piiritlemisele. Vaadatakse üle asustusüksuste piirid ning vajadusel keskuste võrk.

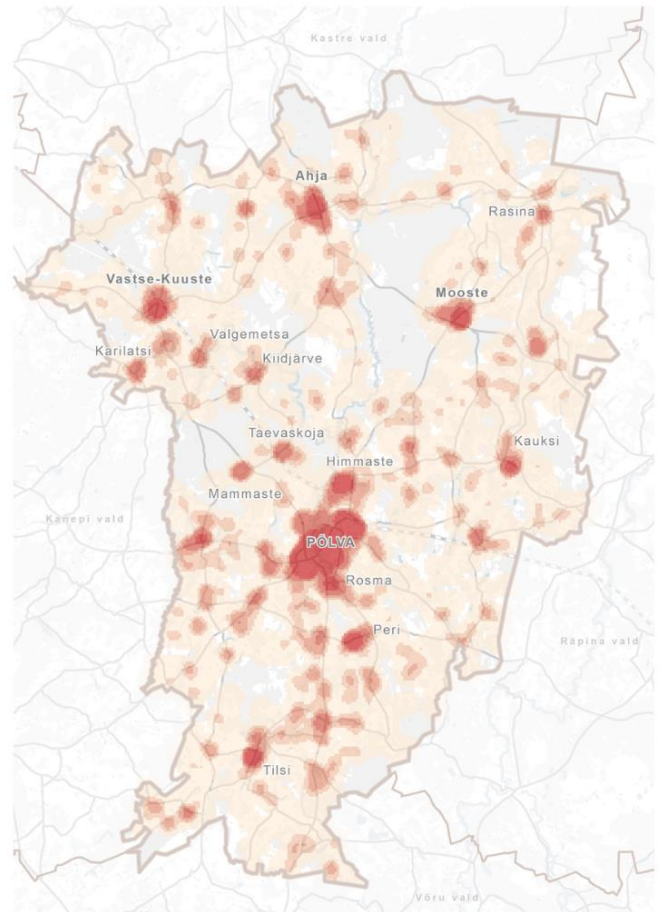
⁷ Keskuste määramisel on arvestatud Statistikaameti poolt 2014.a koostatud raportiga “Toimepiirkondade määramine” ja RAKE 2015.a koostatud uuringuga “Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes”

Täiendatud 2021:

Põlva vallas elas 01.11.2021 seisuga Statistikaameti andmetel 13525 inimest, 2020. a 1. jaanuari seisuga 13720. Natuke üle kolmandiku valdade elanikkonnast elab linnas – Põlvas 38%, 0-14-aastaseid lapsi on Põlva valla rahvastiku hulgas 15,1%, Eestis keskmisena on rahvastiku hulgas selle vanusrühma osatähtsus 16,5%, kuid maalistes piirkondades protsendi võrra vähem. Seega on Põlva vald laste osatähtsuse poolest Eesti ülejäänud maaliste piirkondadega sarnane. 65-aastaste ja vanemate osatähtsus on mõlemas vallas Eesti maalistes piirkondade keskmist (20,9%) veidi ületav. Sünnitusealisi naisi (15-44) on maalistes piirkondades keskmiselt 15,3% ja sama on nende osatähtsus Põlva vallas. Kui rahvastikukoosseis ei muutunud, siis on kümne aasta pärast neid veidi vähem. Viimase viie aastaga on üldjoontes toimunud rahvaarvu langus. Põlva valla rahvaarv on langenud 6,6%. Linnas 12% ja ülejäänud vallas 3%. Peamiselt toimub rahvaarvu vähenemine tänu rändele, eriti tänu siserändele. 2015-2019 kaotas vald väljarändes 676 elanikku, negatiivse loomuliku iibe tõttu aga 225 inimest. Vahemikus 01.01.2020 – 01.11.2021 on vald kaotanud Valla sees on protsessid pisut erinevad. Selgub, et **Põlva linn oli see, kust lahkuti enamasti**, ülejäänud vallas oli suuremus peamiseks rahvaarvu vähenemise põhjuseks. Välisrändes mõnel aastal vald isegi sai elanikke juurde, viie aasta peale kokku kaotas umbes 30 inimest.

Joonis 1. Põlva valla tiheasustusalade määramise ettepanek (alade piirid on omavalitsusele edastatud ruumiandmetena)

Joonis 2. Joonis Põlva valla rahvastikutihedus (nn heatmap). Rahvastikuregistri andmed.

2.2. Sotsiaalne taristu ja ühistegevus

Põlva vallas tegutseb seitse munitsipaallasteaeda: Ahja Lasteaed Illikuku, Mooste Lasteaed Tammetõru, Tilsa Lasteaed Muumioru, Vastse-Kuuste Lasteaed Kaari, Põlva Lasteaed Lepatriinu, Põlva Lasteaed Mesimumm, Põlva Lasteaed Pihlapuu. Põlva Roosi Koolis on lasteaiarühm erivajadusega lastele.

2019/2020 õppeaastal käib Põlva valla lasteaedades kokku 585 last. Lasteaiakohti on valla lasteaedades piisavalt.

Vallas tegutseb seitse munitsipaalüldhariduskooli: Põlva Kool, Põlva Roosi Kool, Friedebert Tuglase nimeline Ahja Kool, Mooste Mõisakool, Kauksi Põhikool, Tilsa Põhikool ja Vastse-Kuuste Kool. Valla territooriumil asub ka kaks erakooli: Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal (100 õpilast) ja Tartu Luterliku Peetri kooli õppekoht (14 õpilast).

Valla munitsipaalkoolides õpib 2019/2020 õppeaastal 1282 õpilast.

Põlva Kool tegutseb hetkel kokku kolmes hoones: kahes õppehoones Põlva linnas ja linna piiril Mammaste külas. Varasemalt on võetud suund Lina tänaval asuva õppehoone sulgemiseks ja lammutamiseks. Vaatamata elanike arvu vähenemisele, tõuseb õpilaste arv Põlva linnas, seda teiste valla koolide arvelt, kus õpilaste arv väheneb. Olukorras, kus Põlva linnas õpilaste arv suureneb, tuleb tühjenevatele koolimajadele teistes piirkondades leida lisakasutus.

Põlva linnas asub riigile kuuluv Põlva Gümnaasium ning seal õpib 213 õpilast. Lisaks Põlva valla koolidele õpib valla lapsi Tartu linna põhikoolides ja gümnaasiumides, seejärel põhikoolis Kambja ja Võru vallas, gümnaasiumis aga Võru linnas. Õpirände saldo on negatiivne.

Vallas on kolm munitsipaalhuvikooli: Põlva Spordikool, Põlva Kunstikool ja Põlva Muusikakool – kõik tegutsevad Põlva linnas.

Lastele ja noortele erinevaid võimalusi meelepärasete huvialadega tegelemiseks pakub üheksa mittetulundusühingut ja üks seltsing. Vallas on üks noorsootöösutus – Põlva valla Noorsootöö Keskus, millel on viis tegutsemiskohta: Põlva, Tilsa, Vastse-Kuuste, Ahja ja Mooste.

Kuigi õpilaste arv väheneb ja üldiselt haridusasutustel on piisavalt ruumi, on perspektiivis näha suuremat vajadust koolikohtade järele Põlva linnas, samas valla teistes piirkondades tuleb tühjaks jääma kippuvatele (kooli)hoonetele leida lisakasutus.

Sotsiaalteenuseid pakuvad järgmised asutused:

- Põlva Päevakeskus – koduhooldusteenus, vaba aja veetmise võimaluste pakkumine eakatele ja puudega inimestele, pesupesemise- ja duššiteenus, eluruumiteenus;
- Põlva Valla Hooldekodu – ööpäevaringne üldhooldusteenus;
- Laheda Sotsiaalkeskus (kahes asukohas, Tilsis ja Vana-Koiolas) – ööpäevaringne üldhooldusteenus;
- Ahja Hooldekodu – ööpäevaringne üldhooldusteenus;
- SA Tilsa Perekodu – asendushooldus- ja järelhooldusteenus;

- Põlva Roosi Kool – lapsehoiuteenus;
- Põlva Haigla AS - Laste- ja Noorte Vaimse Tervise Kabinet.

Valla ja kogu Põlva maakonna suurim elanikke teenindav tervishoiuasutus on aktsiaselts Põlva Haigla. Põlva Haigla on haiglavõrgu arengukava mõistes üldhaigla, kus osutatakse üldkirurgia, sisehaiguste ja erakorralise meditsiini teenuseid. Vajalikke analüüse ja uuringuid teostatakse ööpäevaringselt. Kiirabiteenust haigla ruumides osutab SA Tartu Kiirabi. Alates 2014. aastast tegutseb Põlva haigla juures laste ja noorukite vaimse tervise kabinet.

Põlva valla teeninduspiirkonnas on 10 perearstinimistut. 2018. aastal valmis Põlva Haigla juures esmatasandi tervisekeskus, kus pakutakse esmatasandi tervishoiuteenuseid. Tervisekeskuse teeninduspiirkonda jäävad endiste Ahja, Kanepi, Kõlleste, Laheda, Mooste, Põlva, Valgjärve ja Vastse-Kuuste valdade alad. Keskuses on loodud võimalused tööks üheksale perearstipraksisele. Käesoleval ajal on täidetud seitse nimistut. Vallas tegutsevad perearstipraksised lisaks Põlva linnale veel Ahja, Vastse-Kuuste ja Mooste alevikes.

Vananev rahvastik nõuab suurema tähelepanu pööramist hoolekandeesutuste rajamisele, eakatele sobiva tegevuse leidmisele (sh linnaaiandus), liikumisvõimaluste parandamisele ning tänavadisainile (madalad äärekivid, siledad kõnniteed).

Vallas on tihe spordirajatiste võrk, spordiregistris⁸ on registreeritud 46 erinevat rajatist (tabel 2).

Kohalikes keskustes (Ahja, Tilsi, Vastse-Kuuste) on olemas staadionid, Moostes staadion puudub, Põlva linnas on 2 koolistaadioni ning üks linnastaadion, lähikeskustest on staadion Kauksi külas.

Külades asuvad mitmed kolmanda sektoriga koostöös korrastatud ning rajatud avalikud spordiplatsid ja mänguväljakud, mida spordiregistris ei ole registreeritud.

Põlva linna külje all asuvas Mammaste tervisespordikeskuses on suusa- ja liikumisrajad, spordi- ja jalgpalliväljak ning discgolfi park. Mammaste tervisespordikeskust arendatakse jätkuvalt, luues erinevaid võimalusi sportimiseks sh treeninguteks.

Väljaarendatud liikumis- ja suusarajad asuvad lisaks veel Intsikurmus, Orajõel ja Taevaskojas. Erinevate treeningute ja võistluste toimumise kohana on omandanud populaarsuse Põlva-Himmaste-Eoste kergliiklustee.

⁸ <https://www.spordiregister.ee>

Tabel 2. Valla spordiobjektid (Spordiregister), * siin ei kajastu Põlva linnastaadion

Liik	Arv	Asukoht
Võimla/spordisaal/spordihall	9	Põlva linn (4), Ahja, Mooste ja Vastse-Kuuste alevik, Kauksi ja Tilsa küla
Siseujula	1	Põlva linn
Sisetiir	1	Põlva linn
Staadion	7	Põlva linn (3), Ahja ja Vastse-Kuuste alevik, Kauksi, ja Tilsa küla
Jalgpalliväljak*	2	Põlva linn, Mammaste küla
Korvpalliplats	9	Põlva linn, Ahja, Mooste ja Vaste-Kuuste alevik, Himmaste, Mammaste, Peri, Tilsa ja Rosma küla
Võrkpalliplats	3	Põlva linn, Mooste alevik, Mammaste küla
Rannavõrkpalli koht	5	Põlva linn, Vastse-Kuuste alevik, Himmaste, Tilsa ja Mammaste küla
Tenniseväljak	2	Põlva linn, Adiste küla
Ekstreemspordi väljak (skatepark)	2	Põlva linn, Himmaste küla
Tervise/suusarada	2	Põlva linn, Mammaste küla

Põlva Keskraamatukogu juurde kuulub 12 haruraamatukogu: kõikides kohalikes keskustes (Ahja, Mooste ja Vastse-Kuuste alevikus ning Tilsa külas) ja lähikeskustest Himmaste, Kauksi, Kiidjärve, Peri, Rasina ning Taevaskoja külades, lisaks veel Vanaküla ning Kiuma külas.

Seltsitegevust külades ja elukeskkonna arendamist edendavad külaelanike ja külavanemate eestvedamisel loodud MTÜd ning seltsid erinevate projektide koostamise, ringide tegevuse ja ürituste kaudu. 70-st külast 36-le on valitud 29 külavanemat, mõned on valitud mitme küla peale. Külakeskused on Himmaste, Jaanimõisa, Kauksi, Karilatsi, Kiidjärve, Lootvina, Peri, Taevaskoja ja Vanaküla külades, Aarna seltsituba, Kiuma rahvamaja ning Kähri seltsimaja tegutsevad samuti külakeskustena.

Külaplatsid ja väljakud on järgmistes külades: Aarna, Adiste, Andre, Eoste, Himmaste, Karilatsi, Kiuma, Lootvina, Lutsu, Mammaste, Orajõe, Rasina, Säkna, Taevaskoja, Tännassilma ja Vanaküla külades, lisaks on külaplatsina kasutusel Jakob Hurda sünnitalu plats Himmaste külas, Ahja mõisa park Ahja alevikus ning Mooste Folgikoja väljak Mooste alevikus. Lavad ja kõlakojad on lisaks Intsikurmu lauluväljakule ka Eoste, Kiuma, Mammaste, Peri ja Vanaküla külades, samuti Ahja mõisa pargis.

Spordirajatiste võrk vallas on piisav, üldplaneeringu koostamise käigus tuleb aga leida lahendused parkimisprobleemide lahendamiseks mõnede objektide juures (nt Põlva-Himmaste-Eoste kergliiklustee, Põlva staadion ja Intsikurmu), samuti on tarvis Mooste alevikus leida staadionile asukoht.

3. MAJANDUSKESKKOND

Põlva vallas registreeritud ettevõtetest annab ülevaate tabel 3. Tabelisse on kantud äriregistris registreeritud ja majanduslikult aktiivsed ettevõtted, ühistud ja ühingud.

Tabel 3. Äriregistris registreeritud ettevõtted Põlva vallas seisuga 01.10.19⁹

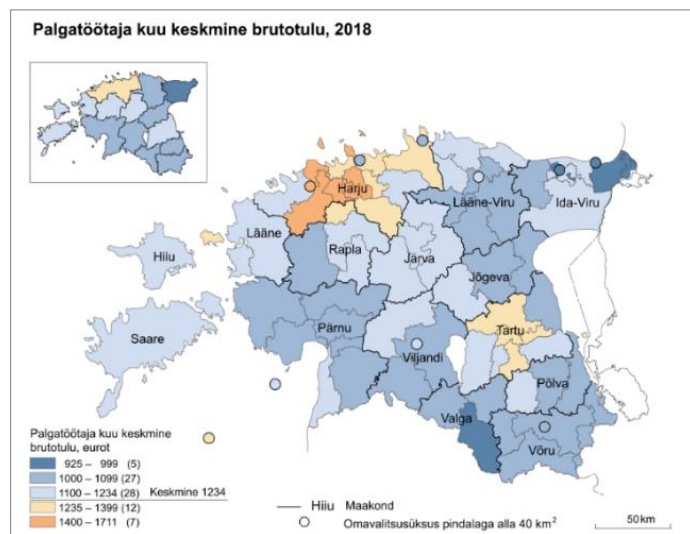
AS	TÜ	FIE	UÜ	OÜ	TÜH	MTÜ	SA
13	5	426	9	1187	18	250	7

Põlva vallas registreeritud majanduslikult aktiivsete ettevõtete peamised tegevusvaldkonnad on põllu- ja metsamajandus, ehitus, jae- ja hulgikaubandus, meelelahutus ja vaba ajaga ning ka kinnisvaraga seotud tegevused. 250 ja enam töötajaga ettevõtteid on vallas 2, 10-49 töötajaga ettevõtteid 46, valdav enamus on alla 10 töötajaga ettevõtteid¹⁰.

Põlvamaa ettevõtluse areng on koondunud maakonnakeskusesse – Põlva linna.

Olulisemad tööstusalad vallas on järgmised:

- Põlva KEK-i territoorium (Vabrik, Tööstuse, Lao ja Pärnaõie tänav) – väljakujunenud toimiv tööstusala,
- Mammaste tööstusala – väljakujunenud toimiv tööstusala,
- Himmaste tööstusala – väljakujunenud toimiv tööstusala,
- Endine Põlva EPT territoorium – väljakujunenud toimiv tööstusala.

Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu Põlva vallas jääb Eesti keskmisele 1234 eurole alla, olles 2018. aastal 1057 eurot kuus (joonis 12). Brutotulu saajaid kuus on vallas keskmiselt 5358.

Demograafiline töötururindeks oli 2018. aastal 0,73, Eesti keskmine 0,84. Indeks näitab, et noori tuleb tööturule juurde vähem kui sealt vanaduse tõttu välja langeb¹¹.

Joonis 12. Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu aastal 2018 (Statistikaamet)

Oluline on jätkata ennekõike juba kasutuses olevate tööstusalade arendamist, sh taristu rajamist ja kaasajastamist. Samuti on vaja lahendada avalikud juurdepääsud kruntidele.

⁹ Äriregister, Märkus*: kasutatud lühendid: AS – aktsiaselts; TÜ – täisühing; FIE – füüsilisest isikust ettevõtja; UÜ – usaldusühing, OÜ – osaühing, TÜH – tulundusühistu, SA – sihtasutus.

¹⁰ Statistikaamet, 01.01.2018

¹¹ Statistikaamet

Uutele eluruumidele antud kasutuslubade statistika (tabel 4) näitab, et majandussurutise aegne (2008-2010) madalseis elamuehituses küll taastub, aga väga aeglaselt. 2017. aasta andmetes esineb anomaalia mille täpne põhjus ei ole selge. Tegemist võib olla ehitusseadustiku rakendamisest tulenevaga ja haldusreformi eelse püüdega andmeid/dokumente korrastada.

Tabel 4. Kasutusse lubatud eluruumid (uusehitused) (Statistikaamet)¹²

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Põlva maakond kokku	22	20	13	7	13	11	11	9	9	7	8	19	3	6	11	8	19	19	53	
Põlva linn (kuni 2014)	3	10	2	0	1	2	3	4	1	0	0	0	0	0	1	.	.	.	.	.
Ahja vald (kuni 2018)	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2	.
Laheda vald (kuni 2018)	0	0	0	5	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	.
Mooste vald (kuni 2018)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	2	1	0	1	.
Põlva vald (kuni 2018)	7	7	5	1	4	1	1	0	0	0	2	0	1	2	3	0	5	6	43	.
Vastse-Kuuste vald (kuni 2018)	4	0	0	1	2	1	2	1	1	0	2	1	0	1	1	1	2	1	1	.
Praegune Põlva vald kokku	15	17	7	7	11	4	6	7	3	2	4	1	1	3	7	4	8	10	48	3

Kinnisasjatehingutele Põlva vallas majandussurutis olulist mõju ei avaldanud, tootmis- ja elamumaadega tehtud tehingute arv on vaadeldaval perioodil olnud stabiilsed (tabel 5).

Eluhoonetega tehtud tehingute hulk näitab, et kuigi uusi elamuid palju ei ehitata (tabel 4), on Põlva vald atraktiivne piirkond elamiseks.

Tabel 5. Kinnisasja tehingud Põlva vallas sihtotstarvete ja objekti liikide järgi¹³ *andmed seisuga 30.10.19

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Elamumaa	88	58	63	58	69	73	89	84	95	86	80	80
Maatulundusmaa	196	131	187	246	258	313	332	250	285	274	358	187
Muu	22	10	4	12	3	9	29	15	18	42	20	14
Segamaa	9	3	5	2	8	7	2	7	7	7	9	8
Tootmismaa	18	22	13	16	14	12	15	25	20	15	18	20
Ärimaa	5	12	5	4	5	2	3	5	8	5	2	4
sh hoonestatud maa tehingud	178	119	120	119	140	133	150	137	177	134	122	135
... eluhoonetega hoonestatud maa tehingud	77	46	57	51	63	62	81	72	85	71	62	72
... mitteeluhoonetega hoonestatud maa tehingud	101	73	63	68	77	71	69	65	92	63	60	63
Tehinguid kokku	338	236	277	338	357	416	470	386	433	429	487	313

¹² Statistikaamet

¹³ Maa-amet, tehingute andmebaas

4. TEHNILINE TARISTU

4.1. Ühisveevärk ja -kanalisatsioon

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenust Põlva vallas pakub AS Põlva Vesi, teenindades kliente Põlva linnas, linnas, Mammaste, Orajõe, Himmaste, Rosma, Peri, Andre, Tilsa, Jaanimõisa, Rasina ja Kauksi külates, Ahja, Mooste ja Vastse-Kuuste alevikus, peagi liitub teenuspiirkonnaga Karilatsi küla. Aarna külas ja osaliselt Mammaste külas osutab elanikele veevarustus- ja kanalisatsiooniteenust OÜ Põlva Agro, kes tegeleb küla keskuses olemasoleva ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemi haldamisega. Himma-Vardja piirkonnas pakub teenust Himma-Vardja Seltsing.

Tabel 6. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenusega varustatud elanikkond Põlva vallas¹⁴

Asula	Elanike arv 01.01.2018	Ühisveevärgi teenusega varustatud elanike arv	Ühiskanalisatsiooniga varustatud elanike arv
Põlva linn ja lähiümbrus	7509	7306	7077
Aarna küla	243	95	75
Andre küla	65	15	0
Ahja alevik	500	492	425
Tilsa küla	367	250	250
Himma-Vardja piirkond	233	80	50
Mooste alevik	419	350	350
Kauksi küla	264	140	115
Jaanimõisa küla	86	40	40
Rasina küla	128	40	0
Vastse-Kuuste alevik	421	198	229
KOKKU	10235	9006	8611

Hajaasustusega külates ühisveevärk puudub, seal saadakse vesi salvkaevust või puurkaevust.

Keskkonnaministri poolt määratud reoveekogumisalad on järgmised:

- Põlva – Orajõe küla, Puuri küla, Soesaare küla, Himmaste küla, Rosma küla, Põlva vallasisene linn, Mammaste küla;
- Ahja – Ahja alevik, Kosova küla;
- Mooste – Säässaare küla, Mooste alevik;
- Tilsa – Tilsa küla;
- Vastse-Kuuste – Vastse-Kuuste alevik;
- Peri – Peri küla;
- Lahe – Lahe küla;
- Kauksi – Kauksi küla.

ÜVK arendamine ning süsteemide rekonstrueerimine toimub vastavalt ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavale. Üldplaneeringu koostamisel arvestatakse kehtivate arengukavadega ja võimalike ruumivajadustega.

¹⁴ Statistikaamet, 2018; AS Põlva Vesi

4.2. Tuletõrje veevarustus

Põlva linnas on tuletõrje veevarustus lahendatud hüdrantide abil. Selleks on ühisveevärgi torustikule paigaldatud kokku 110 tuletõrjehüdranti. Tööstus- ja laohoonete tulekustutuseks vajalik suurem vooluhulk kaetakse konkreetse kinnistu enda lahendatavatest lokaalsetest allikatest (mahutid, veevõtukohad) saadava täiendava kustutusveega.

Põlva linna lähipiirkonna asulates on tuletõrje veevõtuks kasutusel tuletõrje veevõtumahutid ning looduslikud veevõtukohad. Põlva valla tuletõrje veevõtukohtade ning -mahutite andmed on toodud tabelis 7.

Tabel 7. Põlva valla ÜVK piirkonna tuletõrje veevõtukohad (-mahutid)¹⁵

Asula (küla)	Asukoht	VVK liik	Märkused
Himmaste	Himmaste tanklast mööda töökodade taga murul veehoidla	Veehoidla	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Himmastest Mooste poole sõita paremat kätt puidufirmade juures	Veehoidla	
Himmaste	Himmaste kooli juurest enne silda paremalt	Jõgi	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Paako tee 2, Kahe kinnistu piiril	Veehoidla	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Poest Spordiplatsi teises otsas üle tee	Veehoidla	
Rosma	Peri kanalate juurde keerata esimese hoone taga	Tiik	Talvel raskendatud juurdepääs
Rosma	Peri kanalate kaalukoja paremal üle tee tiik	Tiik	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Peale raudteed vasakule Valmer Puidu tootmishoone taga	Veehoidla	
Peri	Peri POÜ karjalautade territooriumil lautade taga vasakul	Veehoidla	
Peri	Peri poe kõrvalt töökodade hoovil paremal	Veehoidla	
Aarna	Hatiku Järv Kioma- Koorvere teel Järv A-29	Järv	Talvel raskendatud juurdepääs
Aarna	Aarna suurfarmi kinnistu suurfarmide taga	Veehoidla	Aeglane pealevool soost
Aarna	Aarna kortermajade juures vasakul pool teed põllul	Veehoidla	Talvel raskendatud juurdepääs
Aarna	Põlvast enne Aarna küla keerata paremale suurfarmide juurde, suurfarmide taga tiik	Tiik	Talvel võib külmuda
Aarna	Vana metsavahi talu Kioma- Koorvere teel paremat kätt	Tiik	Talvel võib külmuda
Mammaste	Metsa sigala poole sõites 70 m enne sigalaid paremat kätt tee ääres põllul	Veehoidla	
Mammaste	Enne Põlva Agro kuivateid paremal haljasalal	Veehoidla	
Mammaste	Põlva Agro töökodade väravast sisse sõita ja vasakul	Veehoidla	
Mammaste	Mammastes tanklasse sisse sõita vasakut kätt kuuskede all	Veehoidla	
Mammaste	Mammaste ülevaatuspunkti parempoolsel küljel murul	Veehoidla	
Mammaste	Kagutrans garaažide taga	Veehoidla	
Mammaste	Timmo Tallide taga enne puidutöökoda, ristis paremal	Tiik	
Orajõe	Mammaste suusakeskuse sõites vasakul murul enne parklaid	Veehoidla	
Orajõe	Põlva paisjärve tammi juures	Järv	Talvel raskendatud juurdepääs
Tilsi	Pikkjärve põhjatipus	järv	
Tilsi	perekodu ees	mahuti	
Tilsi	Kõrbjärve ujumiskoht	järv	

¹⁵ Päästeamet

Tilsi	Kuivati juures	mahuti	Vajab renoveerimist
Vardja	töökoja juures	mahuti	
Asula (küla)	Asukoht	VVK liik	Märkused
Himma	küla elamute juures, Evi katastriüksusel	mahuti	
Mooste	Viinavabriku sissepääsu vastas ca 8 meetrit uksest	järv	
Mooste	järve tammi juures, mõisast minnes vasakul pool teed	järv	
Rasina	külas maanteeasilla juures, Mooste poolt minnes vahetult enne Lutsu jõge paremal pool		
	Säkna silla juures, Moostest minnes enne maanteeasilla vasakul pool		
Ahja	koolimaja vahetus läheduses	järv	

Ahja ja Vastse-Kuuste alevike puurkaevu tootlus ei taga hüdrantide kasutamiseks vajalikku vooluhulka. Tuletõrje veevarustus tuleb seal lahendada veemahutite või looduslike veekogude baasil. Tuletõrje veevarustus puudub Teavaskoja ja Valgemetsa külates kus looduslikest veekogudest vee kättesaamine on problemaatiline. Eriti keeruline on olukord Valgemetsa külas, kus elanike arv kasvab, hoonestustihedus ja ehitussurve on suur, aga tulekustutusvesi kättesaadav ei ole.

Üldplaneeringu koostamise käigus käsitletakse tuletõrje veevõtukohti ja nende juurdepääsude tagamist.

Täiendatud 2021:

Päästeamet on üle vaadanud varasemalt avalikustatud veevõtukohad (tabel 7) ja tööprotsessi käigus andmed täienevad ja muutuvad. Päästeamet on märkega „ametlik“ veevõtukohad teinud avaandmetena oma veebilehel kättesaadavaks. Asjakohase info saamiseks tuleb vaadata infot Päästeameti veebilehelt (<https://www.rescue.ee/et/juhend/avaandmed/veevotukohad>) või andmete alusel loodud Maa-ameti vastavast rakendusest (https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/paasteamet_ohvesi).

4.3. Soojusvarustus

Põlva linna elamuid ja tööstushooneid koetakse põhiliselt valla osalusega äriühingu Aktsiaseltsi Põlva Soojus katlamajadest. Enamus soojusenergiast toodetakse hakkepuidu põletamisel, osaliselt kasutatakse maagaasi. Mooste alevikus on kaugküttevõrku ühendatud kaheksa tarbijat, millest kuus on kortermajad ja lasteaed ning kultuurimaja, teenuse pakkujaks on AS Tootsi Turvas. Ahja alevikus tegeleb soojusenergia tootmise ja müügiga AS Põlva Soojus, soojuse tootmiseks kasutatakse maagaasi. Maagaasil töötavate kateldegas on varustatud kuus korteriühistut, kool, lasteaed, raamatukogu, spordihoone, kultuurimaja ja üks eramu. Maagaasitorustiku olemasolu Ahja alevikus annab võimaluse viia enamik eramuid alevikus üle maagaasiküttele. Vastse-Kuuste alevikus on kaugküttesüsteem kasutusel ainult Vastse-Kuuste aleviku kortermajades. Soojusmajandusega tegeleb hetkel veel osaühing Vastse-Kuuste Soojus, peamiseks soojusenergiaallikaks on maagaas. Lähituleviks hakkab soojust pakkuma AS Põlva Soojus. Tilsi külas on kaugküttevõrguga ühendatud neli korterelamut, kauplus, sotsiaalkeskus, kool ja koostöökeskus. Soojuse tootmisega tegeleb Usaldusühing "Madesaare", soojuse tootmiseks kasutatakse hakkepuitu. Peri külas on kaugkütte pakkujaks Peri Põllumajanduslik OÜ.

Üldplaneeringu koostamisel arvestatakse kehtivate arengukavadega ja võimalike ruumivajadustega. Olulisi muudatusi soojusmajanduse sektoris ei kavanda.

4.4. Elektri- ja gaasivõrk

Põlva valda läbib üks 330 kV elektriõhuliin:

- L358 Tartu – Pihkva

ja neli 110 kV õhuliini:

- L053 Põlva – Ruusa;
- L141 Kuuste – Põlva;
- L142 Võru – Põlva;
- L156 Kanepi – Võru.

Peale Eesti eraldamist Venemaa elektrisüsteemist ei saa enam kasutada Läti suunaliseks transiidiks 330 kV liini Tartu – Pihkva L358, perspektiivis on plaanis Eesti – Läti neljanda 330 kV ülekandeliini ehitus suunal Tartu – Gulbene ning see võib läbida Põlva valda.

Valda läbib T6 Irboska-Tartu D55 gaasitorustik ning siin asub 6 gaasijaama (Ahjal ja Põlva linnas 2, lisaks Lootvina ja Valgesoo külades).

Olulisi muudatusi elektri- ja gaasivõrgu arendamiseks ei kavandata, arvestada tuleb võimalusega, et Tartu – Gulbene suunaline 330 kV liin võib läbida Põlva valda. Tähelepanu on vaja pöörata taastuvenergia (sh päikeseenergia) tootmisele ja selleks vajalike alade leidmisele.

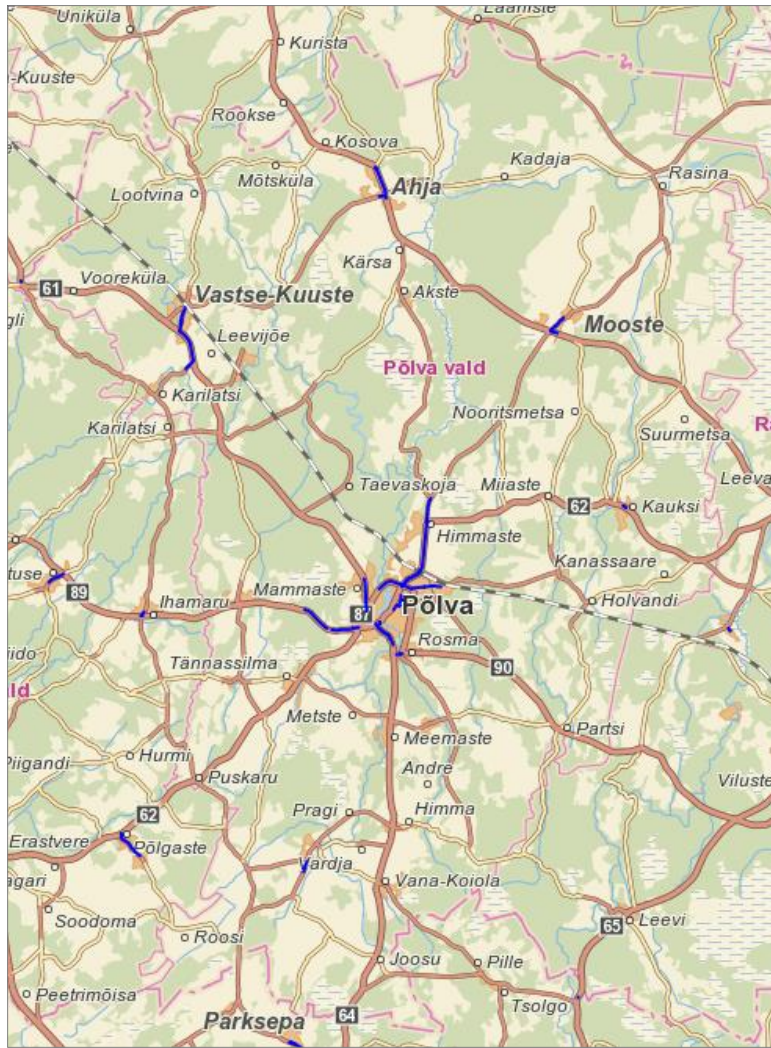
4.5. Teedevõrk ja transport

Põlva vallal on hea liiklusgeograafiline asend. Valda läbib Tartu-Petseri suunaline raudtee ja järgmised tugimaanteed:

- 45 Tartu – Räpina – Värskä,
- 62 Kanepi – Leevaku (tervikteel on mitteriigitee lõike),
- 64 Võru – Põlva (tervikteel on mitteriigitee lõike),
- 89 Põlva – Saverna,
- 90 Põlva – Karisilla
- 61 Põlva – Reola (tervikteel on mitteriigitee lõike),
- 87 Põlva ringtee.

Tihe riigi tugi- ja kõrvalmaanteed võrgustik tagab hea ühenduse Tartu ja Võru linnaga ning valla suuremate asumite ühenduse vallakeskuse – Põlva linnaga. Põlva linna ümbritseb ringtee, mis teenindab raudteearseid tootmispiirkondi ning sellele on suunatud liiklemine raske- ja ohtlike veostega. Riigile kuuluvate kruusateede osakaal maakonna riigiteede kogupikkusest on Põlva maakonnas 44,8%, veelgi suurem on see vaid Valga (50,0%) ja Võru (47,5%) maakondades.¹⁶

¹⁶ Teeregister

Joonis 13. Kergliiklusteed Põlva vallas¹⁷

Põlva vallas on kokku ligikaudu 679 km teid, neis avalikus kasutuses on 514 km. Avalikult kasutatavate teede hoolduse ja remondi korraldamise tagab Põlva valla hallatav asutus – Põlva Haldusteenistus.

Kergliiklusteid on Põlva vallas kokku 18,5 km ja peamiselt asuvad need Põlva linnas ja selle ümbruses (joonis 13).

Üldplaneeringu koostamise käigus täpsustatakse tee kaitsevööndeid, määratakse tingimused avalikult kasutatavate teede määramiseks ja avalikes huvide omandamiseks. Pööratakse tähelepanu kergliiklusühenduste kvaliteedile ja kasutamismugavusele.

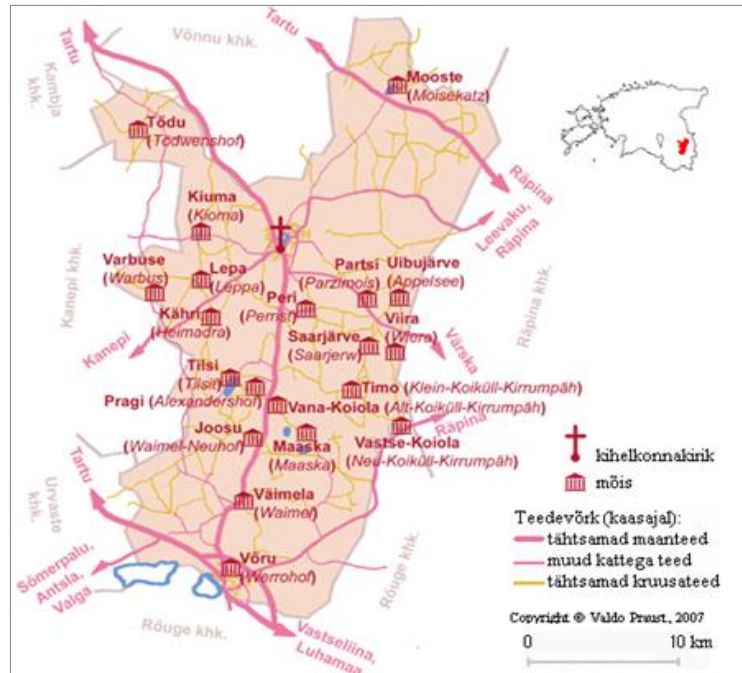
¹⁷ Teeregister.mnt.ee

5. AJALOOLINE JA KULTUURILINE KESKKOND

5.1. Põlva valla ajalooline kujunemine ja asustuse areng

Põlva valla territoorium asub suures osas ajaloolise Põlva kihelkonna aladel, mis asutati kirikukihelkonnana 13. sajandi esimesel poolel. Esimesed kirjalikud märkmed Põlvast (Põlwe) pärinevad 1452. aastast, kui Põlva kihelkond kuulus Tartu piiskopkonda.

Pindalalt ja mõisate arvult oli Põlva kihelkond suur, siin oli 21 mõisat – üks kirikumõis, 14 rüütlimõisat ning neli riigimõisat koos kahe kõrvalmõisaga, millele lisandus 13 karjamõisat (joonis 14).

Joonis 14. Põlva kihelkonna ajaloolised piirid¹⁸

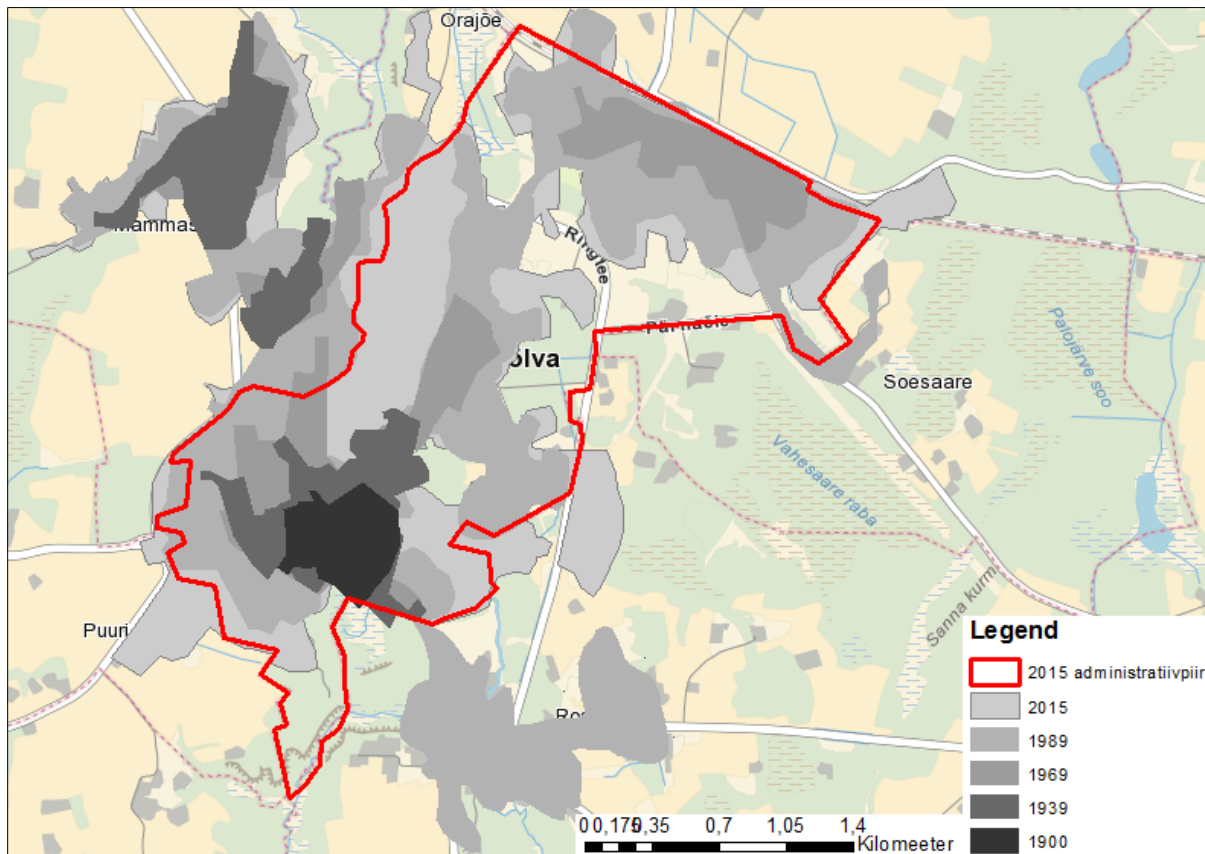
Põhjast lõunasse väljavenitatud kihelkond jagunes kahe kaasaegse maakonna, Võru- ja Põlvamaa vahel. Enamik endisest kihelkonnast jääb Põlvamaale, kuid 20% lõunapoolsest osast Võru linna ümbruses kuulub Võrumaa koosseisu.

1939. aastal moodustati Kioma, Koiola ja Peri vallast ning Põlgaste valla Puskaru külast Põlva vald. 1931. aasta novembris valmis Tartu-Petseri raudtee, mis tõi kaasa majandustegevuse elavnemise piirkonnas.

Aastatel 1939-1969 kasvas Põlva Eesti praegustest maakonnakeskustest kõige vähem, laienemine toimus Tartu suunas. Põlva rajooni moodustamine 1961. aastal kiirendas aga Põlva arengut, siis kerkisid uued ettevõtted, elamud ning elanike arv kasvas, raudteejaama ümbrusesse tekkis eraldi linnaosa. Aastatel 1969-1989 kasvas Põlva maakonnakeskusena kõige enam, kuuekordistades oma pindala (1989. aastal rohkem kui 5 km²), Orajõe rajati pais ja asula kasvas kokku raudtee äärses asumiga. Sellel ajal muutus Põlva pikaks ja väljavenitatuks ning raskesti hallatavaks (joonis 15). Neid aastaid iseloomustavad ka paneelmajadest mikrorajoonide teke, asustust mõjutasid endiselt maanteed ja jõgi. Erinevalt näiteks Viljandist, on Põlva linnas vähe ehitatud reljeefsetele kohtadele, eelistatud on tasasemaid alasid. 2003 – 2007 ehitati suurem osa hooneid linnalähedastele põldudele, suurte teede äärde hakati rajama tehase-, tööstus- või laohooneid.¹⁹

¹⁸ www.mõis.ee

¹⁹ „Eesti maakonnakeskuste kasvamise suunad ja põhjused ajalooliste kaartide põhjal“, Piia Kirsimäe lõputöö Tartu Ülikoolis, 2015

Joonis 15. Linnaga on kokku kasvanud Puuri, Mammaste, Himmaste, Soesaare ja Rosma²⁰

1991. aasta detsembris anti Põlva alevile omavalitsusliku alevi staatus. 10. augustil 1993. aastal sai Põlvast linn. Põlva vald ümbritses rõngasvallana Põlva linna, 2013. aastal ühines Põlva linn Põlva vallaga ja tekkis uus omavalitsusüksus – Põlva vald.

Põlva vald oma praegustes piirides moodustus haldusreformi läbiviimisel 2017. aasta Ahja, Mooste, Laheda, Põlva ja Vastse-Kuuste valdade ühinemisel.

5.2. Kultuuriväärtuslikud objektid ja alad

Valla kultuuriväärtuslikud objektid ja alad erinevad oma kaitsestaatuselt ning sellest tulenevatest tingimustest. Muinsuskaitseadusega on kaitstud riiklikult olulised muinsuskaitseobjektid.

Vallasmälestisi on Põlva vallas 59²¹, kinnismälestisi 330, neist:

- 12 ajaloomälestist (kalmistud, hauad, Rosma külakooli hoone ja Elmar Kitse suvemaja);
- 217 arheoloogiamälestist (peamiselt kääpad, aga ka asulakohad, linnamäed, kalmistud, kivi kalmed, ohvrikivid ja ohverdamiskohad);
- 99 ehitismälestist (sh mõisahooned ja -pargid Ahjal, Moostes, Põlgastes, Joosus, Tilsis, Peril, Rasinal);
- 2 kunstimälestist: Jakob Hurda mälestussammas ja rist Gustav von Glasenappi haul.

²⁰ „Eesti maakonnakeskuste kasvamise suunad ja põhjused ajalooliste kaartide põhjal“, Piia Kirsimäe lõputöö Tartu Ülikoolis, 2015

²¹ Kultuurimälestiste riiklik register

Kultuurimälestiste riikliku registri XX sajandi arhitektuuri andmebaasi andmetel on XX sajandi arhitektuuripärandi objekte vallas 27 (tabel 8), neist nõukogude aegseid 13, tsariaegseid 8 ja okupatsioonieelse vabariigi aegseid 6.²²

Tabel 8. XX sajandi arhitektuuripärandi objektid Põlva vallas (Kultuurimälestiste register)

Nimetus	Aadress	Dateering periood
Taevaskoja kolhoosikeskus ehk Himmaste kaubanduskeskus	Himmaste küla	nõukogude
Intsikurmu laululava	Metsa 11, Põlva linn	nõukogude
Ed. Vilde nimelise kolhoosi kontor-klubi	Peri küla	nõukogude
Kultuurimaja	Mooste alevik	nõukogude
Mooste vallamaja	Mooste alevik	tsariaeg
Põlva EKP rajoonikomitee hoone (nüüd Põlva Muusikakool)	Võru 1, Põlva linn	nõukogude
Põlva haigla	Uus tn 2, Põlva linn	nõukogude
Elamu	Kesk 22, Põlva linn	tsariaeg
Kolhoosikeskus	Keldrikaela tee 2, Mammaste	nõukogude
Kultuurikeskus	Kesk 15, Põlva linn	nõukogude
Spordihoone ja lasketiir	Metsa 7, Põlva linn	nõukogude
Postkontor	Kesk 19, Põlva linn	nõukogude
Seltsimaja (nüüd Põlva Keskraamatukogu)	Kesk 16, Põlva linn	tsariaeg
Endine fotograaf Karl Bleieri elamu	Tuglase 8, Põlva linn	tsariaeg
Elamu, kauplus	Võru 18, Põlva linn	tsariaeg
Korterelamu	Võru 5, Põlva linn	nõukogude
Martini kirik	Rasina küla	vabariik
Taevaskoja puhkemaja	Taevaskoja tee 32, Taevaskoja	nõukogude
Taevaskoja sanatoorne lastekool	Taevaskoja küla	vabariik
Aleksandri vallamaja	Suurküla küla	tsariaeg
Mooste baptisti palvemaja	Kaaru küla	vabariik
Kauksi vennastekoguduse palvemaja	Kauksi küla	vabariik
Koiola vallamaja	Mammaste küla	tsariaeg
Peri vallamaja	Peri küla	tsariaeg
Vastse-Kuuste vallamaja	Vastse-Kuuste alevik	vabariik
Põlva raudteejaam	Jaama 81, Põlva linn	vabariik
Ootepaviljon	Taevaskoja küla	nõukogude

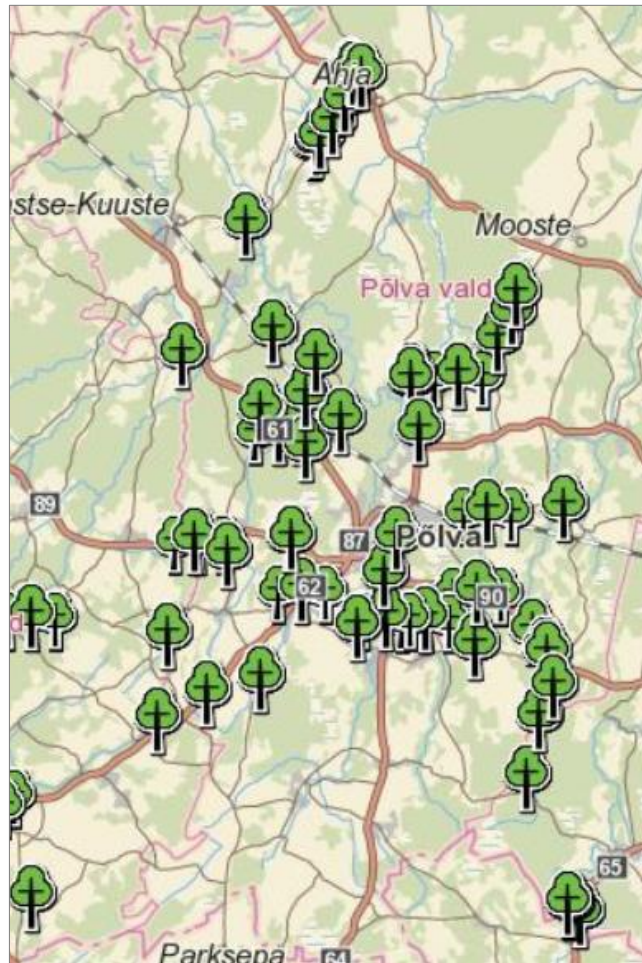
Muistiseid ja pärimustega seotud paiku on Põlva vallas 54, maaehituspärandi andmekogusse on kantud 25 rehemaia, 10 vallamaja ja 17 koolimaja²³.

²² Kultuurimälestiste riiklik register

²³ Kultuurimälestiste riiklik register

Lõuna-Eestile omaselt on ka Põlva vallas ristipuid (joonis 16). Ristilõikamise tava on üks osa traditsioonilisest Lõuna-Eesti matusest. Ristipuudeks on tavaliselt kalmistule mineva tee ääres olevad suuremad puud või üksik puu ristimetsas, mille tüvesse matuselised lõikavad ristimärgi. Ristipuud on osa meie pärandkultuurist, see tava ulatub eelkristlikku hingestatud looduseusu perioodi ja selle kombetalitustesse, mis on hiljem sulandunud arvestatavalt nii kohaliku luterliku kui ka ilmaliku matusekombestikuga.

Esimesena Eestis rakendatakse riiklikku kaitset Rosma ristimetsale.

Joonis 16. Ristipuude paiknemine Põlva vallas²⁴

Põlvamaa väärtuslikud maastikud on algselt määratud Põlva maakonna teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“, mis käsitles ja väärtustas eelkõige traditsioonilist kultuurimaastikku kus on säilinud Põlvamaa ajaloo erinevate ajastute jäljed. Väärtuslike maastike määramisel arvestati maastike kultuurilis-ajaloolise, loodusliku, esteetilise, rekreatiivse (turismipotentsiaal ja puhkeväärtus) ja identiteediväärtusega.

Põlva valda jäävad järgmised maakonnaplaneeringuga määratud väärtuslikud maastikud:

- Kiidjärve-Kärša (I tähtsusklass),
- Vana Tartu-Võru maantee ehk Postitee (I tähtsusklass),
- Mooste mõisakompleks (II tähtsusklass),
- Rasina asundusküla (II tähtsusklass),
- Põlva järve, Orajõe ja Peri oja lähiumbrus (II tähtsusklass),
- Arniku (III tähtsusklass).

Üldplaneeringutega määratud miljööväärtuslikud alad kattuvad mitmel juhul väärtuslike maastike või kultuurimälestistega (nt Kärša, Akste oja org, Rasina asundusküla, Postitee, Mooste, Joosu, Tilsa ja Põlgaste mõisakompleksid) või on miljööväärtuslike aladena kirjeldatud üksikuid hooneid.

²⁴ Ristipuude kaardirakendus, Maa-ameti geoportaal

Miljööväärtuslike hoonestusaladena on üldplaneeringutes kirjeldatud kaks ala:

- Miljööväärtuslik hoonestusala Põlva linnas, paisjärve ida kaldal,
- Miljööväärtuslik hoonestusala Põlva linnas, kesklinna ja Käisi-Piiri asumis.

Üldplaneeringu koostamise raames vaadatakse üle ja täpsustatakse väärtuslike maastike kaitse- ja kasutustingimused, samuti senised miljööväärtuslikud alad ja nende kasutustingimused. Võimalusel arvestatakse ilusate vaatekohtade ja ajalooliselt kaunite teelõikudega. Põlva valla ruumilise arengu põhimõtete ja maakasutuse juhtotsarvete ja -tingimuste määramisel arvestatakse kultuurimälestistega.

Täiendatud 2021 ja 2022:

Põlva vallas on kinnismälestistena riikliku kaitse all 99 ehitismälestist, 12 ajaloomälestist ja 217 arheoloogiamälestist.²⁵ Vallasmälestisteks olevaid kunstimälestisi üldplaneeringus eraldi ei käsitleta, kuna enamiku näol on neist tegu hoonetes (peamiselt kirikutes) asuvate üksikobjektidega.

Kinnismälestisi ümbritseb kaitsevöönd, milleks on 50 meetri laiune maa-ala mälestise väliskontuurist arvates (kui mälestiseks tunnistamise õigusaktis ei ole ette nähtud teisiti) ja mille eesmärk on tagada: 1) kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas ning seda ümbritsevate mälestisega seotud kultuuriväärtuslike objektide ja elementide säilimine; 2) kinnismälestise vaadeldavus ja mälestiselt avanevate algupäraste vaadete säilimine; 3) kinnismälestist ümbritseva arheoloogilise kultuurikihi säilimine. Mälestiste alal ja nende kaitsevööndis kehtivaid nõudeid ja tööde tegemise tingimusi reguleerib Muinsuskaitseseadus.

Põlva valla ehitismälestistest (kokku 99) moodustavad suurema osa mõisa- või veskikompleksid (sulgudes kaitsealuste üksikobjektide arv): Mooste (20), Ahja (9), Tiils (8), Põlgaste (7), Joosu (4), Rasina (2), Peri (3), Partsi (2), Kiidjärve (1) ja Jaanimõisa (1) mõisakompleksid; Kauksi (5), Otteni (4), Rosma (4) ja Kiidjärve (1) vesiveskikompleksid. Lisaks on mälestistena riikliku kaitse all 3 kirikut: Põlva Maarja kirik (3), Kähri luteriusu kirik ja Kärša õigeuskirik; kaks ajaloolist kõrtsihoonet: Kärša koos kõrvalhoonetega (5) ja Mustajõe; ajalooline Rosma küla (6), Kadaja talukompleks (7) ja rida üksikobjekte. Ehitismälestiste kasutustingimused ja -piirangud: ehitismälestisteks olevad hooned tuleb hoida kasutuses või kasutusest väljas olevatele leida (uus) sobiv kasutusotstarve. Säilitada või restaureerimistööde puhul tuleb taastada hoonete algne välisilme. Tagada ümbruse heakord ja mälestiste vaadeldavus. Mõisakompleksides tuleks säilitada mõisasüdame struktuur autentsel kujul, vältides uusehitiste paigutamist mõisasüdamesse, ajalooliste parkide ja alleede puhul hooldada puistuid põhimõttel, et säiliks algupärane stiil ning oleks tagatud järjepidevus, suuremate tööde korral konsulteerida haljastusspetsialistidega.

Ajaloomälestistena (kokku 12) on Põlva vallas kaitse all 2 kalmistut (Põlva ja Kähri); üksikobjektidena 3 kultuuritegelase hauda Põlva kalmistul, 1 Vabadussõja mälestussammas ja 4 Teises maailmasõjas sõjas hukkunute ühishauda. Kaitse alla on võetud ka 1 ajalooline koolihoone Rosmas ning kunstnik Elmar Kitse suvemaja Valgemetsas. Ajaloomälestistest kalmistute kasutuskord ja seal säilitamisele kuuluvad elemendid ning vastutava ametiga kooskõlastatavad tööd tuleks täpsustada kohaliku omavalitsuse poolt kinnitatud kalmistueeskirjaga.

²⁵ Mälestiste täielik ja ajakohane nimekiri on leitav Kultuurimälestiste registri lehel aadressil register.muinas.ee ning asukohad Maa-ameti geoportaali Kultuurimälestiste kaardirakendusel <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kultuurimalestised>. Kuna mõned kultuurimälestised võivad liigituda samaaegselt nii arheoloogia-, ajaloo- kui ka ehitismälestiste alla, siis sellest tulenevalt erineb mälestiste üldarv liigiarvust.

Tabel 9. Põlva vallas asuvad ajaloolised looduslikud pühapaigad, mis on riikliku kaitse all²⁶

Nimetus	Asukoht	Paiga olemus ja seisund
Kivikalme ja ohvrikoht Kitsekummardus (mälestis nr 10964)	Kärsa küla	Kivikalme ja ohvrikoht on kannatada saanud nõukogudeaegse maaparanduse käigus, kui kalmekivid lükati kokku kompaksemaks hunnikuks põllu keskel. Pärimuse kohaselt kummardatud seal kitse ehk ebajumalat ja keelati paiga lõhkumist. Paiga algupärane välisilme on oluliselt kannatada saanud, kuid osaliselt on see tagasipööratav. Piirkonnast tuleks eemalda prügi.
Ohvrikivi (mälestis nr 11065)	Mustajõe küla	Suuremõõtmeline kivi asub Kähri-Mustajõe tee ääres miljööväärtusliku kuivati lähisel. Praegugi olevat kivil kaks neljakujulist auku, kus vanasti seisnud kaks kiviristi. 1922. aastal kirjeldatakse, et üks kivirist seisnud kivi kõrval. Kivi olevat tee äärde toodud kõrvalasuvalt põllult ja osaliselt on kivi lõhatud. Külastuse parandamiseks võiks kivi ümbrust niita. Kiviristide saatuse kohta andmeid ei ole.
Ohvriallikas Silmäläte (mälestis nr 11078)	Pragi küla	Allikas paikneb Orajõe oru nõlval. Allika kohta on talletatud rikkalik pärimus, mis kirjeldab allika muda ja veega ravimist (peamiselt silmi). Vett viidi sealt pudelitega kaasa. Tänapäeval on tegemist nõrga väljajooksuga allikaga. Ligipääsu parandamiseks on tervitav allika ümbruse puhastamine võsast.
Kalmistu ja ohvrikoht Ristimägi (mälestis nr 11474)	Eoste küla	Ristimägi paikneb looduskauni Ahja jõe käärus. Tegemist on puudega kaetud künkaga, mis ümbritsetud madalast heinamaast. Tegemist on kalmekohaga, mis oli tõenäoliselt kasutusel kesk- ja uusajal. Pärimus kirjeldab, et mäel olnud rist ja ohvrikivi, kuhu jumalatele ohvreid toodud. Ka kirjeldatakse ristipuid mäel. Tänapäeval ohvrikivi enam mäel ei leidu. Mäe looduslik seisund on hea, kuigi vähesel määral on selle serv erodeerinud Ahja jõkke.
Ohvrikivi Tennüskivi (mälestis nr 11520)	Andre küla	Pooleteist meetri kõrgune kivi asub noore metsa keskel Andre küla ida servas. Pärimuses kirjeldatakse, et kivile toodud ohvreid ja kivi on tuntud Tennüskivi või Tõnisekivi nime all. Kivi ümbrust võiks korrastada.
Ohvrikivi (mälestis nr 11521)	Valgesoo küla	Suuremõõtmeline kivi 3 x 4 x 1,5 m asub külade lähedal okaspuu metsas. Rahvapärilise põhjal on tegemist ohvrikiviga. Lisaks esineb ka pärimus, et tegemist on vanapagana lingukiviga, millega ta tahtis visata Põlva kiriku tornis oleva kukke. Lingunõor aga katkes ja kivi kukkus Valgesoo mäenõlvakule. Kivi olukord on üldiselt hea.
Ohvrikoht (mälestis nr 11534)	Vanaküla	Ohvrikoht asub Lutsu jõe kaldal kaitse all oleva kalmistu (reg nr 11522) lähisel. Ohverdamiskohas kasvas kunagi mitmesaja aastane kadakas, kuhu viidud ohvreid – viljateri ja liha (eriti Tõnisepäeval). Paraku raiuti kadakas nõukogude ajal maha. Tänapäeval on tegemist puudega kaetud jõekaldaga, kust avaneb ilus vaade Lutsu jõe orule.
Ohvrikivi (mälestis nr 11627)	Kiidjärve küla	Madal ja suure auguga kivi asub metsaalal Hatiku oja lähisel. Lähedalt möödub RMK matkatee. Kuigi kivi on nimetatud ohvrikiviks, siis on kohalikud pigem arvamisel, et tegemist on poolikuks jäänud vesikiviga. Igal juhul kasutatakse kivi praegu andide viimiseks – kivil leidub münte. Kivi ja ümbruse olukord on hea ja kivi võiks kaasata mööduva matkaraja marsruuti.

²⁶ Muinsuskaitseameti 01.04.2022 kiri nr 5.1-17.5/3-1

Rosma ristimets (mälestis nr 31014)	Rosma küla	Ristimets asub Võru-Põlva tee ääres, Rosma kalmistu ja maantee vahel. Tegemist on arvutate ristipuudega ristimetsaga, mis on ka tänapäeval aktiivselt kasutuses. Metsa on kahjustanud viimaste aastate tormimurrud. Ristimetsa võiks tähistada infotahvliga, kuna tegemist on aktiivselt külastatava kohaga. Tuulemurru vältimiseks võiks säilitada ka mälestise alast välja jäävat metsa.
Aarna ristimets (mälestis nr 30989)	Aarna küla	Ristimets asub kahel pool teed Ahja kõrge oru platool. Ristimets on säilinud osaliselt, lõuna pool teed puuderibana või üksikpuudena ja põhja pool metsalise kooslusena. Loodusliku taastumise tulemusena ristimetsa seisund aja jooksul paraneb.
Mänd Akste pettai (kaitstav looduse üksikobjekt KLO4000646)	Akste küla	Tegemist on looduskaitsealuse ristimänniga. Kunagi kasvanud seal neli mändi, millest on säilinud ainult kõnealune mänd. Põline mänd on seotud mitmete rahvajuttudega. Mänd olevat kasvanud Rootsi kuninga männikepist. Puu olukord hea.
Himmaste Silmalätted (kaitstav looduse üksikobjekt KLO4001266)	Himmaste küla	Allikad asuvad Allika tee ida servas, Ora jõeoru ida kaldal. Piirkonnas on mitmeid veerohkemaid ja vähem eristuvaid allikasilmi. Kahte neist on pärimuses nimetatud ohvriallikateks ning ühte Silmalätteks. Allikate juures olevat Toromäge on pärimuses kirjeldatud nõidade kokkusaamise kohana.

Tabel 10. Põlva vallas asuvad ajaloolised looduslikud pühapaigad, mis ei ole riikliku kaitse all²⁷

Nimetus	Asukoht	Paiga olemus ja seisund
Kirivaläte (pärandkultuuriobjekt 619:ALL:002, täpne asukoht XY: 6445700.80, 685073.48)	Adiste küla	Kirivaläte asub samanimelisest talust 250 m kirdes Ibesuu kraavi lähisel. Kirivaläte veel olevat ravivõime, eriti silmade puhul. Pärimuses kirjeldatakse ka kuidas allika juures nähti siniseid tulesid ja arvati, et see on põrgupoiste tuli. Allikas voolab välja liivakivipaljandis olevast väiksest koopast ja on põhja poole voolava väikse oja algus. Veevõtmiseks on allika väljajooksu peal purre ja toki külge kinnitatud plekkkruus.
Lootvina ristipuud (5 puud) (pärandkultuuriobjekt Vastse-Kuuste – Lootvina tee ristipuud 622:RIP:052)	Lootvina küla	Ristimännid (kokku 5) asuvad Uniküla – Vastse-Kuuste tee (nr 22264) ääres Lootvina külas. Neli ristipuud asuvad teest läänes metsas ja üks teest idas lageraielangil olevas väikses puudetukas. Kolm puud on lähestikku läände suunduva metsatee mõlemal küljel sh 1 vana mänd, millel on koor suures ulatuses maha tulnud. Samal pool teed metsateest lõunas teine ja kolmas mänd, neist u 40 m lõuna pool teest idas puudegrupis asub neljas mänd ja sellest omakorda u 10 m lõuna pool taas teest läänes viies mänd. Kõigil leitud puudel on üks rist. Puid kirjeldati ja kaardistati 2013. aasta pühapaikade inventuuri käigus. Siis loendati, et kuus ristipuud asuvad tee läänepool ja üks puu idapool – nähtavasti on kaks ristipuud vahepeal hävinenud.
Liiva ristipuud (4 puud) (pärandkultuuriobjektid 872:RIP:001 ja 622:RIP:050)	Vooreküla	Liiva ristimännid asuvad Põlva – Reola maantee (nr 61) ääres ajaloolise Liiva küla lähisel. Kaks ristimänni paiknevad teest edelas, metsatukas Liiva kõrtsi aseme lähedal. Teised kaks ristimänni asuvad maanteest põhjas lageraielangil üksikpuudena.
Kuristapalo ristimets (19 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:053)	Lootvina küla	Kuristapalo ristimets paikneb Kurist-Kolli kõrvalmaantee (nr 22268) ääres, tee idaküljel. Enamus ristimetsas paikneb Põlva valla alal, kuid osaliselt ka Kastre vallas. Muinsuskaitseamet

²⁷ Muinsuskaitseameti 12.07.2022 andmed

		on alustanud menetlust, et võtta ristimets riikliku kaitse alla. 2021. aastal loendati ristimetsas kokku 19 ristipuud, üldiselt on ristimetsa seisund hea. Riste on peamiselt tehtud mändidele. Esineb ka mitme ristiga ristipuid ja nn jalaga riste.
Soevariku ristipuud (2 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:008, 622:RIP:009, 622:RIP:010)	Loko/Kosova küla	Piirkonnas on alles kaks üksikut ristipuud Ahja - Vastse-Kuuste tee (nr 22180) loodeservas hõredas puistus: üks vanem kuusk ja sellest 250 m Ahja pool loodesse suunduva metsatee läheduses osaliselt kuivanud noorem kuusk.
Süvaoru variku ristimets (10 puud) (pärandkultuuriobjektid 117:RIP:001, 622:RIP:012, 622:RIP:013)	Kosova küla	Ristipuud asuvad Tartu-Räpina-Värskla maantee (45) ääres vahetult pärast Ahja asula lõppu: üks ristipuu maanteest kagus lagedamal lageraielangile jäetud puudetukas. Teised maanteest kirdes sh üks ristilehis. Enamus puid (7 ristimändi) asuvad lähestikku Ahja-Võnnu kõrvalmaantee ja maantee vahelises metsalal, vähemalt 2 neist mitme ristiga.
Ahja ristikuused (2 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:011)	Ahja alevik	Kaks ristikuuske paiknevad Ahja surnuaia loodeservas kabeli juurest tuleva jalgraja otsas. Nende juurde on paigutatud pink. Kuuskedel on mitmeid vanu ja juba peaaegu kinnikasvanud riste. Puude koor on lahti.
Ibaste ristikuusk (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:039)	Ibaste küla	Ristikuusk asub Kripsi teest (1170001) läänes Ahja jõe järsu kalda peal. Puu ees on parkimiskoht. Kuusel on üks rist.
Säässaare ristipuud (6 + 4 + 2 puud) (pärandkultuuriobjektid 622:RIP:014, 622:RIP:015 – täpne asukohta ligikaudne keskpunkt XY: 6447992.43, 685887.10, 622:RIP:016)	Säässaare küla	Ristipuud asuvad Himmaste-Mooste tee ääres pikal maa-alal kolmes grupis: 1) Mooste poolt tulles esimese grupi moodustab 6 ristipuud – nendest 5 ristimändi ja 1 ristikuusk. Teest idas metsatukas on 5 ristipuud ja üle maantee lageraielangist lõunas 1 ristimänd. 2) eelmistest u 1 km Põlva suunas teest läänes lageraielangil 4 ristimändi. 3) veel u 1 km Põlva suunas: 1 mänd tee lääneservas kääpa peal, teine 200 m lõuna pool teisel pool teed üksikpuuna vanal lageraielangil.
Eoste ristimännid (2 puud) (pärandkultuuriobjekt 619:RIP:002)	Eoste küla	Himmaste-Rasina maantee lääne küljel tee ja kergliiklustee vahel juunis 2022 kasvavast 4 üksikust puust on 2 ristidega. 2012. aastal loendati seal 5 ristipuud, millest lähtub, et 3 ristipuud on vahepeal hävinenud.
Eoste ristimännid 2 (2 puud) (pärandkultuuriobjektid 622:RIP:017 ja 622:RIP:047)	Eoste küla	Kaks ristimändi paiknevad Himmaste-Rasina maantee loodeserval. Üksik ristimänd asub kagusse suunduva talutee vastas lageraielangil, teine samal pool teed u 30-40 m Põlva pool 10 m sügavuses metsas.
Viinakoa silmaläte (pärandkultuuriobjekt 619:ALL:001)	Eoste küla	Veerikkas allikas paikneb noores metsas Eoste külast põhjas, kuhu viib väikene rada. Allikast väljub oja põhja suunas. Allikas voolab välja kahest lähestikust allikasilmast. Vanasti käidi sealt vett võtmas ja vee pidi olema silmadele hea. Ka räägitakse allika juures viina ajamisest, millele viitab ka allika nimi.

Keldremägi (asukoht XY: 6444692.56, 682169.77)	Eoste küla	Keldremägi on pärimuse kohaselt vana ohverdamiskoht, kus rahvas käis koos. Juba 100 aastat tagasi oli mägi osaliselt lõhutud kruusa võtmise ja keldrite kaevamisega. Tänapäeval on tegemist peamiselt rohumaaga, mille servas kasvavad mõned puud. Keldrimäe alal paikneb kultuurimälestis asulakoht "Keldrimägi" (reg. nr 11473).
Porgandi ristipuud (4 puud) (pärandkultuuriobjektid 622:RIP:018, 622:RIP:019 ja 622:RIP:020)	Eoste küla	Ristipuud asuvad Eoste külast Valgesoo poole mineva Kärsa-Eoste tee idaküljel enne Porgandi silda pikal alal. Kõige lõunapoolsemal männil, on üks rist, vahetult pärast metsateed oleval männil 2 risti, 150 m põhja pool metsatee nurgal oleval männil 9 risti ja 70-80 m põhja suunas minnes metsa sees ühel väikesel männil üks rist. Metsa seisund on hea.
Valgesoo ohvipärn (pärandkultuuriobjekt 619:HII:002)	Valgesoo küla	Vana pärn paikneb Jaani talu lähisel, Ahja jõe ja talu vahel. Pärimuses peetakse seda vanaks ohvipuuks ja sinna olevat linte seotud. Üldiselt on puu seisukord hea.
Kiisa ristimänd (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:025)	Kiisa küla	Üksik veidi kaldus ristimänd paikneb Holvandist Vanaküla poole mineva tee ääres, Kiisa järve järsul kaldal. Männil on üks rist.
Sanksaare ristimets (25 + 4 üksikpuud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:024)	Vanaküla	Ristimets paikneb Põlva-Vanaküla tee ääres põhja pool teed. 2012. aastal loeti kokku ligi 50 ristipuud, 2022. aastal 29 puud. Puud algavad Sanksaare järve juurde viiva metsatee äärest (seal eramaa silt) ja neid leidub arvukalt järgneval 100 meetril (kuni Viirapalu bussipeatuseni). On nii mände kui ka kuuski. Osad asuvad kuni 20 m sügavusel metsas. Paljudel puudel on mitu risti. Üks mänd asub üle tee lageraielangil. Mööda maanteed itta liikudes on u 600 m pärast üks ristiga mänd põhja pool teed raielangi ääres ja seejärel veel 200 m idas metsatukas 2 mändi.
Öpiku talu ristimänd (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:004)	Koorvere küla	Üksik ristimänd paikneb Koorvere ja Karilatsi küla vahel, Öpiku talu hoovis vahetult abihoone kõrval. Tegemist on põlise männiga, mille ladvaosa on kuivanud. Ristid puul on kinni kasvanud ja mitte tuvastatavad.
Kiidjärve ristikuusk (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:005)	Kiidjärve küla	Ristikuusk asub Akste-Häätaru maantee (nr 18138) ääres raudteest u 0,5 km Kiidjärve poole teest põhjas. Kuusel on kaks risti.
Kiidjärve ristimänd 2 (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:038)	Kiidjärve küla	Ristimänd asub Akste-Häätaru maantee ääres u 1 km Kiidjärve külast Akste poole teest loodes hästi säilinud metsas. Rist puul on hästi nähtav.
Kiidjärve Laari ristipuud (5 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:022)	Kiidjärve küla	Ristipuud asuvad raudtee lähisel u 1 km Taevaskoja peatusest Kiidjärve poole, raudteest risti põhja suunduva vana hobutee (praegu liivane metsatee) mõlemas servas. Esimene rist raudtee poolt lugesdes on hiljuti tehtud ebatavaliselt suur ja Malta risti kujuline. Suuri ja mitmeid riste on ka kõrvalasuvatel puudel, kokku loendati 2022. aastal 5 ristimändi – nende seas mitme ristiga mände ja nii vanu kinnikasvanud riste kui ka suhteliselt uusi.

Põlva valla üldplaneering

Saesaare ristimänd (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:021)	Kiidjärve küla	Ristimänd asub Kanariku-Kiidjärve tee (nr 18146) ääres Veermaa ja Palu talu lähistel teest põhjas.
Kanassaare tammik (pärandkultuuriobjekt 473:HII:001)	Kanassaare küla	Püha koht on Kanassaare küla keskel Kuupõmäe servas. Piirkonnas kasvavad vanad tammed, mille vanuseks on hinnatud ~120 aastat. Tammiku lähedal, sellest ida pool, on auguga kivi. Kivi pole enam oma alguses asukohas. Pärandkultuurikaardil nimetatakse paika hiiekohaks, kohalikud hiie nimetust ei tea. Seal ohverdati kukke või kana ja mis suunas lind lendas, selle järgi ennustati tulevikku.
Ristimägi (pärandkultuuriobjekt 473:RIM:001)	Kauksi küla	Madalamast soost ümbritsetud mägi asub Lutsu jõe lähisel jõeorus. Mäe looduslikku ilmet on rikkunud u. 7 aasta tagune lageraie. Pärимuse kohaselt olnud mäel vanasti linn. Lisaks linnale asunud mäel ka ohvrikivi või kividest ohvipaik. Pärимuse järgi käidi seal vanasti ohverdamas.
Lippinge mägi (pärandkultuuriobjekt 619:KUL:001)	Nooritsmetsa küla	Pärимuse põhjal olevat Lippinge mäel olnud suur ohvrikivi, kuhu rahvas oli toonud ande ja kus nad käisid nõu pidamas. Mägi lükati nõukogude ajal maaparandusega tasaseks, enne olevat seal olnud palju kive. Tänapäeval on see lage põllumaa.
Põlva Ringtee tn ristimännid (2 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:026)	Põlva linn	Ristimännid asub Lina tänava ja Põlva ringtee vahelise pinnasetee ääres Palopääle männimetsas, üks on Lina tänava poolses osas põhja pool teed ja teine tee keskosas lõunaküljel.
Rosma ristipuud (3 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:027)	Rosma küla	Ristipuud paiknevad Võru maantee idaküljel väiksel mäekünkal vahetult Rosma krossiraja naabruses. 2012. aastal loendati mäel kokku neli ristimändi. 2022 on neist tuvastavad 3. Mäele on ladustatud olmejätmeid.
Valgõpalo ristipuu (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:072)	Lutsu küla	2012. aastal loendati Põlva-Karisilla maantee põhjaküljel metsalõigus 31 ristipuu. Riste oli peamiselt lõigatud mändidele. Pärast 2015. aastat toimus ristimetsas lageraie ja 2022. aastal on piirkonnas alles vaid üks ristimänd, mis paikneb üksikpuuna lageraielangil.
Moorimäe ristimets (30 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:028)	Peri küla	Ristimets paikneb Peri külast Rosma poole mineva tee ääres väikeses metsalõigus. Muinsuskaitseamet on algatanud menetluse ristimetsa kaitse alla võtmiseks. 2021. aastal loendati ristimetsas kokku 30 ristipuu – männid ja kuused. Paljudel puudel on mitu risti. Ristimetsa seisukord on hea.
Moorimäe ohvrikoht (pärandkultuuriobjekt 619:KUL:002)	Peri küla	Ohvrikoht paikneb osaliselt lagedal põllumaal ja osaliselt noorema metsaga kaetud mäel ajaloolise Sooküla lähisel. Pärимuse järgi käidi seal Tõnisepäeval ohverdamas – mainitakse liha, leiva ja vilja ja kirjeldatakse pühalt Tennüsel õnnistuse palumist. Mäel olnud ka kindel ohvipuu, mis tänaseks pole säilinud.
Pugamõtsa ristikuusk (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:029)	Peri küla	Ristikuusk paikneb Peri-Partsi teel (nr 18153) teest lõunas. Teisel pool teed raielank. Puul on kaks risti, üks neist mõõdetelt väga suur.

Partsi ristimännid, ristikuusk (3 puud) (pärandkultuuriobjektid 622:RIP:033 ja 622:RIP:032)	Partsi küla	Ristipuud paiknevad Põlva-Karisilla maantee ääres Kõrtsijärvest Põlva pool. Teest idas on alles 2: metsatee ääres kuivanud ristikuusk ja selle kõrval ristiga mänd. Teisel pool teed asub üksik vana ristimänd lageraielangil, u 100 meetrit Partsi poole.
Tennismägi (pärandkultuuriobjekt 79:HII:001)	Partsi küla	Vana ohverdamiskoht paikneb Partsi küla teede ristist põhjas, Kõrdijärve ida kaldal. Tänapäeval on mägi osaliselt mets ja osaliselt põld ning elamumaa. Pärimuses kirjeldatakse Tesnõusmäel ohverdamist – sinna viidi villa, teri, riideid, liha jm. Nimetatakse ka suurt mändi „Tõnise petäs“, kus ohverdamas käidi. Mänd pole paraku säilinud.
Silmaallikas (pärandkultuuriobjekt 619:ALL:003)	Andre küla	Allikas ehk läte on Sika vesiveski juures Peri oja järsul kaldal. Allika juurde läheb rada ja väljajooksule on paigutatud renn, mis hõlbustab vee võtmist. Allika väljavoolu kohta uuristunud madal koobas. Pärimuse kohaselt on allikaveel silmadele tervendav mõju. Teine pärimusteade kirjeldab, kuidas allika juurde kogunesid naised Kapsmaarja päeval. Seal tantsitud, mängitud ja joodud viina.
Luja pedäjäd (pärandkultuuriobjekt 619:HII:004)	Mammaste küla	Vana ohvrikoht paikneb Vana-Tartu tee idaküljes, mõlemal pool Tehnika tee suunduvat teed. Pärimus kirjeldab kolme põlist mändi vana tee ääres, mille alla viidud ohvrit, eriti uudset ning liha. Neid mände ei tohtinud kahjustada. Mainitakse ka, et seal ohverdatud vihma jumalale. Tegemist traditsioonilise jaanitulekohaga. Tänapäeval on metsatukas lisaks noorematele mändidele ka vanu mände. Siiski näib tõenäoline, et pärimuses kirjeldatud kolm püha mändi on tänapäevaks hävinenud.
Taevaskoda (pärandkultuuriobjekt 619:HII:006)	Taevaskoja küla	Taevaskojaga on seotud palju pärimuslugusid – osa neist tugevalt mõjutatud rahvusromantismist ega esinda autentset rahvatraditsiooni. Autentse pärimuse hulgas aga mainitakse ka, et vanasti viidud Taevaskotta ohvriks nuumlambaid ja -oinaid. Taevaskoda on Ahja ürgoru maastikukaitseala osa ja seega hästi kaitstud.
Emaläte (pärandkultuuriobjekt 619:KON:035)	Taevaskoja küla	Taevaskojas paikneval Emalätel usuti olevat ravivõime. Tänapäeval on allikas aktiivne külastuskoht ja linnid puudel ning allikasse annetatud mündid kinnitavad, et tegemist on praegu üldiselt tuntud pühapaigaga.
Taevaskoja ristimänd (pärandkultuuriobjekt 619:RIP:008)	Taevaskoja küla	Ristimänd paikneb Taevaskoja külas Lutsu tee ääres, metsa ja lageda maa piiril põhja pool teed. Mänd on kaheharuline. Varem on kirjeldatud 4 risti, 2022. aastaks on lisandunud 2 uumat risti.
Kanariku ristimets (28 puud) (pärandkultuuriobjekt 619:RIP:005)	Mammaste küla	Ristipuud asuvad Reola-Põlva maantee ääres maantee edelaküljel mitmes grupis. Tartu poolt tulles esimesed 2 mändi asuvad u 0,5 km enne Taevaskoja külla suunduvat Kanariku-Kiidjärve teed lageraielangil. Mõlemal pool on mitu risti. Edasi Põlva poole minnes u 50 m pärast on metsatukk 17 ristipuuga, millest enamus on männid ja 5 kuused. Osad puud asuvad kuni 20 m sügavusel metsas. On kahe, kolme ja üks viie ristiga puu. Seejärel on org ja teepiire ning pärast orgu kahe metsatee vahel väikses metsatukas on veel 9 ristipuud.

		2012. aastal loendati piirkonnas 49 ristipuud, kuid lõikuste tagajärjel on paljud kunagistest ristipuudest hävinenud.
Kooravere palo ristipuud (7 puud) (pärandkultuuriobjektid 619:RIP:001 ja 622:RIP:045)	Aarna küla	Ristipuud paiknevad Reola-Põlva maantee ääres teest edelas metsaalal, kahe pärandkultuuri kaardile märgitud objekti ümbruses. 2013. aasta ülevaatus käigus loendati seal kokku 10 ristipuud. 2022. aastal tuvastati 7 puud kahes grupis: maanteel lõunasse suunduvast Laari teest kagus on 4 puud ja u 300 m Tartu poole veel 3. Kõik ristipuud on männid.
Ohvrikivi (pärandkultuuriobjekt 619:KIV:004, täpne asukoht XY: 6443114,673816)	Aarna küla	Ohvrikivi paikneb Aarna külasüdamest põhjas, suurel metsaalal. Kivi on madal, suurusega 1,8 x 1,5 m ja asub väiksel metsalagendikul. Kivi on pärimuse järgi ohvrikivi.
Ruidla ristimänd (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:003)	Aarna küla	Ristimänd paikneb Kähri-Koorvere tee kirdekaldal, Käänaku talust üle tee. Männil on kaks risti.
Perämõtsa ristipuud (18 puud) (pärandkultuuriobjektid 619:RIP:006 ja 622:RIP:067)	Aarna küla/Puuri küla	Ristipuud asuvad Põlva-Aarna tee lõunaküljel Tännassilma-Mammaste tee otsas, üks mänd on lõunasse suunduvast teest idas, ülejäänud teest läände jäävas metsas teest Tännassilma-Mammaste teest üpris kaugel, kaks mändi asuvad teistest paarkümmend meetrit lääne pool. 2022. aastal leitud kokku 18 puud, mitmed neist 2-4 ristiga. Ristimets on suhteliselt hästi säilinud, kuigi 2012. aastal loendati kokku 23 ristipuud, mis tähendab, et osad ristipuud on vahepeal hävinenud.
Viglasuu ristimets (7 puud) (pärandkultuuriobjekt 619:RIP:007)	Tännassilma küla	Ristipuud asuvad Põlva-Tännassilma tee ääres kohe pärast Tännassilma küla Põlva poole minnes. Puud asusid mõlemal pool teed, kuid põhja pool tehti 2020. aastal raiet, mille käigus jäeti ristipuud üksikpuudena tee äärde. Tuultele avatud ristipuud murdusid tormide käigus, osad tüved on püsti tagasi lükatud. Teest kagu pool paiknev ristimetsa osa on paremini säilinud, seal tuvastati 2022. aastal 6 ristipuud: 3 kuuske, 3 mändi. Teest loode pool on säilinud üks ristimänd üksikpuuna lageraielangil.
Hiimägi (pärandkultuuriobjekt 619:HII:005)	Kiuma küla	Ohverdamiskoht paikneb Kiuma küla keskuses Pähna talust lõunas. Tegemist on väikse künkaga, kus tänapäeval kasvavad kased. Pärimuse põhjal on tegemist vana hiiekohaga, kus käidi ohverdamas ja kasvasid hiiepuud.
Puskaru ristipuud I (4 puud) (pärandkultuuriobjekt 619:RIP:009)	Puskaru küla	Ristipuud paiknevad Puskaru küla edelaservas Puskaru-Põlgaste tee ja Ahja jõe lähisel. Piirkonnas on vähemalt 4 ristimändi mitmete ristidega, osad neist kinni kasvanud. Ristipuud paiknevad kitsa ribana tee ääres, mille tagusel alal on hiljuti tehtud lageraiet.
Puskaru ristipuud II (3 puud) (pärandkultuuriobjekt 622:RIP:001)	Puskaru küla	Ristipuud paiknevad Puskaru-Kähri tee ääres Otsa talu lähisel. 2012. aastal loendati kokku seal 10 ristipuud – seitse põhja pool teed ja kolm lõuna pool. Pärast loendust on teest põhjas toimunud metsaraie ja 2022 on seal säilinud 2 ristimändi, mis paiknevad üksikpuudena lageraielangil. Teest lõunas metsaalal on leitav 1 ristiga mänd.
Kähri ristikuusk(pärandkultuuriobjekt 622:RIP:002)	Kähri küla	Suur ristikuusk asub Kuriku talu lähisel kolme tee ristumise nurgas Mustajõelt Kähri suunduva tee ääres. Puul on kaks risti. Puu tüvi on saanud teehoolduse käigus vigastada.

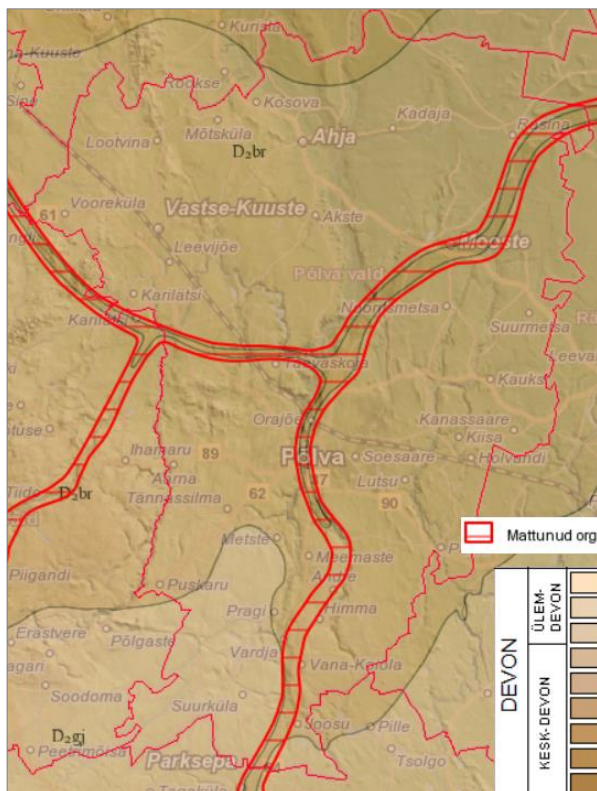
6. LOODUSKESKKOND

6.1. Geoloogia ja maavarad

Põlva vald asub Kagu-Eesti lavamaa ürgorgudest lõhestatud lainjate lavakõrgendike piirkonnas. Vallas asuvad Eesti ühed tuntuimad looduslikud vaatamisväärsused: Ahja jõe ürgorus asuvad Suur-Taevaskoda, kus on 22,5 meetri kõrgune liivakivipaljand ja oruperve suhteline kõrgus kuni 38 meetrit ning jõe mööda pisut ülesvoolu asuv Väike-Taevaskoda, kus paljandi kõrgus ulatub 13 meetrini.

Ehitusgeoloogiliselt jääb Põlva vald Lõuna-Eesti Devoni platoole, mis kujutab endast lainjat moreentasandikku, millesse on lõikunud enam või vähem täitunud ürgorud (joonis 17). Orgude laius kõigub 100 – 200 meetrist kuni 1 – 2 kilomeetrini, sügavus 10 – 30 ja rohkem meetrit. Orgudel on lame põhi, nõlvade kallakus võib ulatuda 10 – 20°-ni. Aluspõhi koosneb Kesk-Devoni pudedatest liivakividest ja savidest. Väga mitmekesine on ürgorgude geoloogiline ehitus. Peaasjalikult on nad täidetud liustikuliste setetega (kruusad, liivad, moreen). Läbilõike ülemises osas võib esineda voolavaid viirsavisid, alluviaalseid liivu, saviliivu, järvemudasid ja

turvast. Füüsilis-geoloogilistest protsessidest on üsna tavalised erosiooninähtused oru nõlvadel. Ehituse jaoks on piirkond soodne. Pinnased on tugevad ja põhjavesi üldiselt küllaltki sügaval. Erandi moodustavad loomulikult ürgorud ja mõned teised madalamad alad. Pinnakatteks on valdavalt erineva paksusega moreen, vähemal määral ka jääjärvede setteid. Pinnakatte paksust mõjutab paljuski aluspõhja reljeef ja jääaja eelsed ürgorud.

Joonis 17. Põlva valla geoloogiline aluspõhi.²⁸

Reljeefilt on piirkond valdavalt lainjas tasandik, mida läbivad suhteliselt sügavad ürgorud. Kõrgused merepinnast ulatuvad 35 meetrist Ahja jõe orus valla põhjaosas kuni 104 meetrini valla edelapiiril.

Põlva valla territooriumil on osaliselt või täielikult 11 keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevat maardlat ja 5 kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldist (tabel 11).²⁹

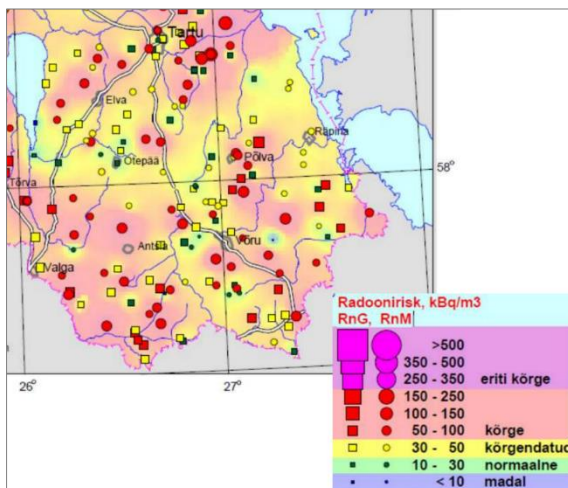
²⁸ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/geoloogia400k>

²⁹ Maa-amet

Tabel 11. Maardlad/mäeeraldised Põlva vallas

Maavara	Maardla nimetus	Pindala	Kasutusala	Olemasolev mäeeraldis
T - turvas	Kurgsoo	474,94	vähelagunenud turvas, hästilagunenud turvas	Kurgsoo II
L - liiv	Kadaja	2,88	täiteliiv	Kadaja II liivakarjäär
L - liiv	Mooste	2,88	täiteliiv	Mooste II liivakarjäär
S - savi	Joosu	24,39	keraamiline savi	
T - turvas	Ahja (Ahja-Lutsu, Vanamõisa)	1166,76	järvelubi, hästilagunenud turvas, järvemuda põlluväetiseks	
S - savi	Kärsa	5,61	keraamiline savi	
T - turvas	Riha	371,47	vähelagunenud turvas, hästilagunenud turvas	
K - kruus	Marimäe	9,14	ehituskruus	
L - liiv	Himmaste	2,25	täiteliiv	Himmaste liivakarjäär
T - turvas	Kääpa	775,58	hästilagunenud turvas	
T - turvas	Meelva	2640,37	vähelagunenud turvas, hästilagunenud turvas	Meelva turbatootmisala

Üldplaneeringu koostamisel arvestatakse kaevandustegevuse mõjudega maakasutusele. Projekteerimistingimuste aluseks olevate ehitustingimuste juures tuleb arvestada kõrgendatud radooniriskiga ja vajadusel seada vastavate uuringute läbiviimise kohustus.

Eesti radooniriski kaardi kohaselt esineb Põlva vallas pinnaseid, mille radoonitase võib olla kohati kõrge (joonis 18). 2016. aastal Eesti Geoloogiakeskuse (praeguse nimega Geoloogiateenistus) koostatud uurimustööle tuginedes on jagatud Eesti territoorium tinglikult kolmeks: kõrgendatud radooniriskiga, madala või keskmise radooniriskiga ning täiendava uuringuvajadusega haldusüksused. Selle jaotise järgi on Põlva vald liigitatud kõrgendatud radooniriskiga omavalitsuseks.

Joonis 18. Eesti pinnase radoon-222 riski kaart, radoon-222maksimaalne sisaldus pinnaseõhus³⁰

6.2. Maakasutus

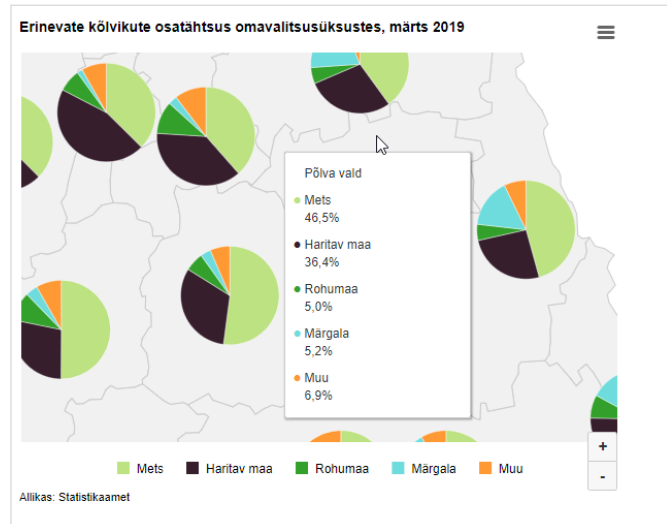
Põlva vallas on 2019. aasta septembri seisuga maakatastrisse kantud 70 590-st hektarist 70 179,3, sellest haritavat maad 25415,5, looduslikku rohumaad 3363,4, metsamaad 32209,4,

³⁰ Radooni riiklik tegevuskava, Keskkonnaministeerium 2019

muud maad 7456,2 ja õuemaad 1728,8 hektarit³¹. Joonis 19 annab ülevaate kõlvikute protsentuaalsest jaotusest.

Kõige rohkem on maakatastris registreeritud maatulundusmaa sihtotstarbega maad – 93,7%.

Elamumaa sihtotstarbega on 2.88% katastrisse kantud maast, 1,51 % transpordimaa sihtotstarbega, ülejäänud maakasutuse sihtotstarbed kokku moodustavad veidi alla 2 protsenti. Riigi omandisse jäetud on 30% maakatastrisse kantud maadest, munitsipaalomandis on veidi üle 1% maafondist.³²

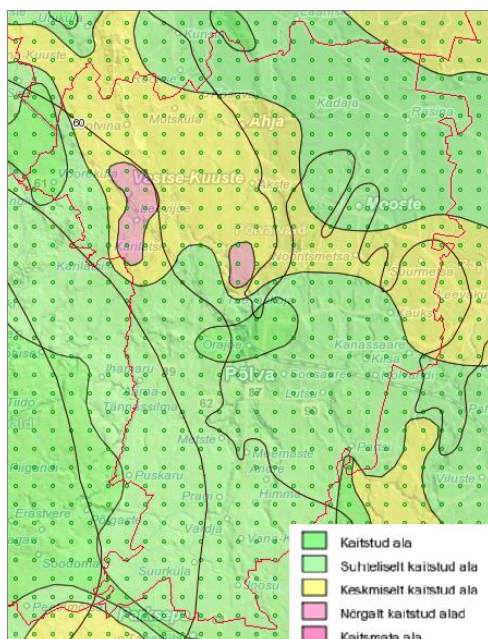
Joonis 19. Kõlvikute osatähtsus omavalitsustes (Statistikaamet)

6.3. Põhjavesi

Hüdrogeoloogiliselt on Põlva valla ala vahelduv, eeskätt ürgorgude piirkonnas kus esineb rohkesti allikaid. Põlva vallas kasutatakse Kvaternaari, Kesk-Devoni ning Kesk-Alam-Devon veekompleksi põhjavett. Valdavalt kasutatakse tarbeveeks Kesk-Devoni põhjavett.

Suuremal osal vallast on põhjavesi kaitstud (joonis 20), nõrgalt kaitstud alasid on kaks:

- Valgesoo ja Kiidjärve küla piiril;
- Vastse-Kuutse aleviku põhja-kirde-ida serv, osaliselt Lootvina, Padari, Leevijõe, Karilatsi, Valgemetsa ja Koorvere külad.

Joonis 20. Põhjavee kaitstuse kaart (Maa-amet)

³¹ Maa-amet

³² Maa-amet <http://geoportaal.maaamet.ee/>

Kinnitatud põhjaveevaru on toodud tabelis 12.

Põhjavee kaitse seisukohast on oluline reovesi enne loodusesse juhtimist puhastada. Tiheasustusaladel on põhjavee- ja keskkonnakaitse eesmärkide tagamiseks elanike arvust lähtuvalt moodustatud erineva suurusega reoveekogumisalad.

Tabel 12. Põlva põhjaveemaardla kinnitatud põhjaveevaru³³

Põhjavee- maardla	Põhjavee- maardla piirkond	Veekiht; geoloogiline indeks	Varu kategooria ja otstarve	Põhjavee varu (m³/d)	Kasutamise lõppaasta
Põlva	Piiri	Kesk-Devon (D2)	T1 joogivesi	1700	2043
	Ähnioru			940	
	Piiri	Kesk-Alam- Devon (D2-1)		1200	
	Ähnioru			2180	

Põlva vallas on üks üle 2000 inimekvivalendi reostuskoormusega reoveekogumisala – Põlva linnas ning Himmaste, Mammaste, Orajõe, Puuri, Rosma ja Soesaare külas.

Alla 2000 inimekvivalendi reostuskoormusega reoveekogumisasid on ³⁴:

- Kauksi külas,
- Lahe külas,
- Ahja alevikus ja Kosova külas,
- Mooste alevikus ja Säassaare külas,
- Peri külas,
- Tilsa külas,
- Vastse-Kuuste alevikus.

Üldplaneeringus kavandatava maakasutuse ja seatavate tingimuste osas on vajalik arvestada, et maapinna geoloogilisest ehitusest tingitult esineb Põlva valla territooriumil nõrgalt kaitstud põhjaveega alasid.

Täiendatud 2021:

Põlva vald tarbib Kvaternaari-, Kesk-Devoni ja Kesk-Alam-Devoni veekihi põhjavett. Põlva valla ühisveevarustuses kasutatavate põhjaveekogumite seisund on hea (tabel 13).

Tabel 13. Ühisveevarustuses kasutatavate põhjaveekogumite seisund³⁵

Põhjaveekogum	Põhjavee- kogumi number	Keemiline koond- hinnang 2020	Koguseline koond- hinnang 2020	Põhjavee koond- seisund 2020	Mittehea seisundi põhjus
Kesk-Alam-Devoni põhjaveekogum Ida-Eesti vesikonnas	22	Hea	Hea	Hea	
Kesk-Devoni põhjaveekogum Ida-Eesti vesikonnas	24	Halb	Hea	Hea	PVK-ga seotud Kavilda_1 ja Verevi järve pinnavee- kogumite mittehead seisundit põhjastav kõrge ammoniumi

³³ Keskkonnaministri 06.12.2016 käskkiri nr 1-2/16/1244

³⁴ <https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/vesi/p%C3%B5hjavesi>

³⁵ Eesti Geoloogiateenistus, 2020 „Eesti põhjaveekogumite seisund perioodil 2014-2019“

					sisaldus võib pärineda põhjaveest. Vajalik on selgitada Kavilda oja põhjavee toitumise osakaal ja jätkata NH4 pikaajalist seiret.
--	--	--	--	--	---

6.4. Pinnaveekogud

Põlva vallas on 37 looduslikku järve, 18 paisjärve, viis tehisjärve ja seitse jõge. Suurimad järved on:

- Saesaare paisjärv, Kiidjärve külas (48,5 ha),
- Põlva järv, Põlva linn (35,9 ha),
- Arojärv, Rasina, Savimäe, Terepi külas (28,7 ha),
- Pikkjärv, Tilsa külas (24,8 ha),
- Külajärv, Leevijõe külas (15,9 ha),
- Kauksi järv, Kauksi, Miiaste, Vanaküla külas (15,2 ha),
- Kiidjärv, Kiidjärve külas (13,6 ha),
- Kõrbjärv, Tilsa külas (12,7 ha),
- Saarjärv, Joosu külas (12,3 ha),
- Mooste järv, Mooste alevikus (11,4 ha).³⁶

Põlva valla territooriumi läbivad Ahja, Leevi, Lutsu, Luutsna, Mõra, Porijõgi ning Orajõgi. Kõik Põlva valla jõed kuuluvad Peipsi alamvesikonda. Allikarohkuse tõttu on jõed jahedaveelised ja paljud lõigud ei külmu talviti kinni.

Põlva järve kui pinnaveekogu peamiseks mõjutajaks on toiteelementide, lämmastiku ja fosfori, üleliigne sattumine järve vette. Toitained jõuavad järve kas Orajõe veega, linnatänavatelt koguneva sademeveega või järvekallastelt. Toitainete üleküllus halvendab järve ökoloogilist seisundit ning võib ohustada suplusvee kvaliteeti. Põlva linna külje all asuvasse Plaki järve on pikka aega juhitud Põlva olme- ja tööstusreoveed, järv on praeguseks praktiliselt kinni kasvanud ning reostab sekundaarse reostusallikana eesvooluks olevat Orajõge. Saesaare paisjärv on pigem jõelise iseloomuga, mis on tekkinud hüdroelektrijaama rajamisega. Järv on paisutatud Ahja jõele ning koostatava detailplaneeringu käigus püütakse leida lahendus paisutamise jätkamiseks või lõpetamiseks. Keskkonnaamet soovib paisutuse likvideerida, paisul elektrienergia tootja aga tegevusega jätkata. Kohalike elanike seas on pooldajaid ja vastuseisjaid mõlemale.

Täiendatud 2021:

Põlva vallas on Keskkonnaregistri avaliku teenuse³⁷ andmetel seisuga 06.04.2021. a järgmised pinnaveekogud:

37 looduslikku järve: Akste järv, Arojärv, Edejärv (Hatiku Edejärv), Kanassaare järv, Kastijärv (Kalajärv), Kiidjärv, Kiisa järv, Kivijärv (Holvandi Kivijärv), Kogrõjärv (Hatiku Kogrõjärv), Korgõssaarõ järv, Kõrbjärv (Tilsa Kõrbjärv), Kõrdsijärv (Partsi Kõrdsijärv), Kõtjärv, Kükä järv, Lahojärv, Linnajärv (Mooste Linnajärv), Mooste järv, Neitsijärv (Partsi Neitsijärv), Paklajärv, Palojärv (Lutsu Palojärv), Pikkjärv (Lootvina Pikkjärv), Pikkjärv (Tilsa Pikkjärv), Pikämäe järv, Plaki järv, Saarjärv, Sanksaarõ järv, Savijärv (Joosu Savijärv), Sikuti järv, Suujärv (Vana-Koiola Suujärv), Tagajärv (Hatiku Tagajärv), Tsõõrikjärv (Lootvina Tsõõrikjärv), Uibo Linnajärv (Kastjärv), Uibujärv, Vana-Koiola järv, Vardja järv, Vihatjärv, Viira järv.

³⁶ www.register.keskkonnainfo.ee

³⁷ Keskkonnaregistri avalik teenus - <http://register.keskkonnainfo.ee/>

16 paisjärv: Asu järv (Leevijõe Asu järv), Erne järv, Kauksi järv/Vanaküla järv, Konsa järv (Konsa paisjärv), Kundsas järv, Kunna järv (Tännassilma paisjärv), Külajärv (Leevijõe Külajärv), Latõrna järv / Soe järv (Miiaste turbakarjäär), Miiaste järv (Miiaste turbakarjäärid), Mõisajärv (Partsi Mõisajärv), Oleski lump (Partsi Külajärv, Partsi paisjärv), Peri järv (Tromsi veehoidla), Põlva järv, Saesaare paisjärv, Sika järv, Veskijärv (Leevijõe Veskijärv).

6 tehisjärv: Keskmise järv (Ahja Keskmise järv) (Ahja tiigid), Kodajärv, Likõlaanõ karjäär, Metste järv, nimetu (VEE2111450), Ülemine järv (Ahja Ülemine järv).

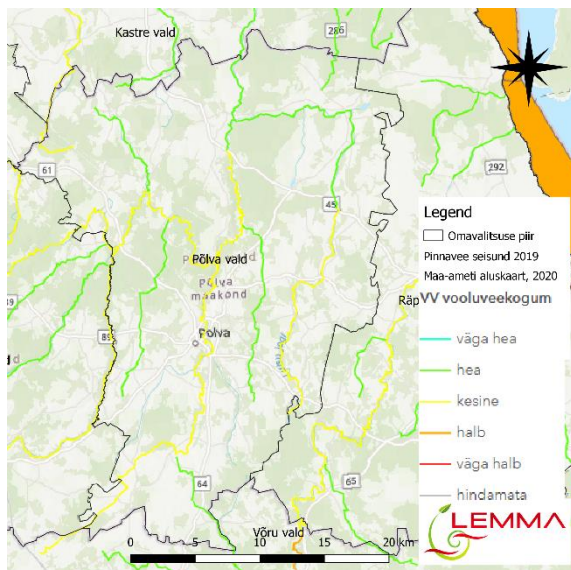
7 jõge: Ahja jõgi, Leevi jõgi, Lutsu jõgi, Luutsna jõgi, Mõra jõgi, Orajõgi, Porijõgi / Reola jõgi.

24 oja: Ahijärve oja, Akste oja, Alasoo kraav (Asunduse oja), Hatiku oja, Järvemäe oja (Sillukõsõ oja), Järvsuu oja, Kaarli oja, Kanariku oja, Karioja, Kooskora oja, Kosova oja (Kosuva oja), Kärsta oja (Kuriku oja), Lipõssilla oja (Võuküla oja), Loko oja (Hurdaoro oja), Lumbioja, Peri oja, Piiraja, Savimäe oja, Tilsa oja, Timo oja, Tännassilma oja, Vana-Koiola oja (Koiola oja), Vastse-Kuuste oja, Visseoja (Uibujärve oja).

34 kraavi: Endla kraav, Hainjärve kraav, Hansi kraav (Hansimäe kraav), Helloro oja (Tännassilma kraav), Hüssi kraav, Indi kraav (Alaküla kraav), Joosu kraav (Koidu kraav), Jugooja (Ristiksuu kraav), Kivisilla kraav (Laanevere kraav), Kurgsoo kraav, Laane kraav (Pärli kraav), Lahemõtsa kraav, Madala kraav, Miiaste kraav, Mikeli kraav (Mõrasoo kraav), Mudaku kraav (Laanemäe kraav), Mõisakraav, Mõisaoja, Mõrgi kraav (Joosu kraav), Mäaoja (Savimäe kraav), Naba kraav, Oodsi oja (Kurvitsa kraav), Piiraja (Padari kraav), Rabametsa kraav, Rasina kraav, Rauhtja kraav (Kauksi kraav), Rihma kraav (Kiidjärve kraav), Soe kraav, Tammistu kraav, Torma kraav, Tõrvhavva kraav (Holvandi kraav), Vingri kraav, Voore oja (Väike-Voore kraav), Ähniroja (Metsanurga kraav).

15 peakraavi: Kanassaare oja (Võuküla peakraav), Korgsilla oja (Piirisoo peakraav), Kotiku oja (Lootvina peakraav), Kähimäe peakraav, Laanevere peakraav, Laanõniidü peakraav (Laaneniidu peakraav), Lapi peakraav (Kähimäe), Leinasoo peakraav (Leinassuu oja), Mooste oja (Viisliisoo peakraav), Mõtsküla kraav (Metsküla peakraav), Plaki oja (Põlva peakraav), Saarjärve peakraav, Vaglaoja (Laanevere-Ahja peakraav), Varrõperä oja (Määrastu peakraav, Määrästü oja), Viira kraav (Naadimetsa peakraav).

46 allikat: Allikukalju allikas, Emaläte, Hullumäe läte, Kellämäe läte, Konksi läte, Liinamäe läte, nimi teadmata (VEE4607000, VEE4614100, VEE4614000, VEE4614200, VEE4619000, VEE4619100, VEE4618200, VEE4618300, VEE4618400, VEE4618600, VEE4618500, VEE4619800, VEE4619900, VEE4619300, VEE4619600, VEE4619400, VEE4619500, VEE4618900, VEE4618800, VEE4618700, VEE4619200, VEE4614300, VEE4613900, VEE4613800, VEE4613700, VEE4615000, VEE4615100, VEE4617700, VEE4617600, VEE4619700, VEE4614101), Plaksiläte, Sika läte, Silmaläte, Suure Taevaskoja läte, Sõõru läte, Toro läte (Ora jõe oru allikad: Himmaste kooli ja metsa allikad), Viinakualäte, Viinakualäte, Öliaholäte.

Kõik Põlva valla jõed kuuluvad Peipsi alamvesikonda.

Looduslike vooluveekogude ökoloogiline seisund on Põlva maakonnas 2019. a andmete alusel³⁸ keskine–hea (joonis 21). 12 loodusliku veekogu ökoloogiline seisund liigitus 2019. a andmete alusel kesiseks (Ahja1, Ahja2, Leevi1, Leevi2, Lutsu1, Orajõgi1, Orajõgi2, Piusa2, Porijõgi1, Võhandu1, Võhandu5, Võhandu7), 1 looduslik veekogu ökoloogiline seisund osutus potentsiaalselt kesiseks (Võhandu6), seitsme veekogu seisund osutus potentsiaalselt heaks (Ahja3, Kotiku, Naha, Pahtpää jõgi, Ristoja, Varsoja ja Virosi) ning 14 veekogu seisund heaks (Hatiku, Hilba1, Hilba2, Karisilla, Kooskora, Lutsu2, Moložva, Mustoja (Õrsava), Mädaajõgi1, Mädaajõgi2, Palumõisa, Piigaste, Tuderna, Veerksu).

Joonis 21. Vooluveekogude seisund³⁹ (joonis Põlva valla üldplaneeringu KSH aruande eelnõust)

³⁸ Pinnaveekogumite seisundiinfo - <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/eesmargid-tegevused/vesi/pinnavesi/veekogumite-seisundiinfo>

³⁹ Keskkonnaagentuur pinnavee ja põhjavee seisund - interaktiivne kaart, 2019

Vooluveekogude keemiline seisund oli kõigil hinnatud veekogudel hea. Jõgede ökoloogiliselt kesine seisund võib olla tingitud osaliselt veekogudel paiknevatest paisudest (tabel 14).

Tabel 14. Põlva valla paisud⁴⁰

Nimi	Kood	Keskkonnamõju kirjeldus	Vooluveekogu	Kohanimi
Leevijõe II (Külajärv)	PAIS015690	Paisu ületatavus kaladele - Rändetõke puudub	Leevi jõgi VEE1047900	Leevijõe küla
Leevijõe I (Veskijärv)	PAIS015680	Paisu ületatavus kaladele - Rändetõke puudub	Leevi jõgi VEE1047900	Leevijõe küla
Kooskora	PAIS010540	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Kooskora oja VEE1049300	Adiste küla
Kauksi	PAIS013450	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Lutsu jõgi VEE1049500	Kauksi küla
Kotiku	PAIS018310	Paisu ületatavus kaladele - Raskesti ületatav	Kotiku oja VEE1048400	Padari küla
Kundsa	PAIS019380	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Orajõgi VEE1048800	Pragi küla
Kunna	PAIS023400	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Tännassilma oja VEE1049100	Tännassilma küla
Leevi II	PAIS013210	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Leevi jõgi VEE1047900	Karilatsi küla
Lutsu	PAIS016320	Paisu ületatavus kaladele - Raskesti ületatav	Lutsu jõgi VEE1049500	Lutsu küla
Miiaste	PAIS017060	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Miiaste kraav VEE1049507	Partsi küla
Partsi Mõisajärve	PAIS018700	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu		Partsi küla
Poio	PAIS019390	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Orajõgi VEE1048800	Pragi küla
Rosma	PAIS020860	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Peri oja VEE1049200	Rosma küla
Ahja (Endla)	PAIS010620	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Endla kraav VEE1049401	Ahja alevik
Ahja tiik	PAIS010630	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu		Ahja alevik
Tiigi (Orajõe)	PAIS017050	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Orajõgi VEE1048800	Metste küla
Ahja	PAIS010610	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Mõisaoja VEE1050303	Ahja alevik
Leevi I (Kose)	PAIS015670	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Leevi jõgi VEE1047900	Leevijõe küla
Sika (Peri)	PAIS010920	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Peri oja VEE1049200	Andre küla
Peri	PAIS018870	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Peri oja VEE1049200	Peri küla
Raudsilla	PAIS020850	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Orajõgi VEE1048800	Rosma küla

⁴⁰ EELIS, 17.05.2021

Saesaare	PAIS013670	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Ahja jõgi VEE1047200	Kiidjärve küla
Põlva	PAIS016740	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Orajõgi VEE1048800	Mammaste küla
Tilsi	PAIS016750	Paisu ületatavus kaladele - Rändetõke puudub	Orajõgi VEE1048800	Mammaste küla
Ahja_1	PAIS010611	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Mõisaoja VEE1050303	Ahja alevik
Aarna	PAIS010470	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Ahja jõgi VEE1047200	Aarna küla
Krei	PAIS027100		Piigaste oja VEE1048300	Koorvere küla
Karilatsi	PAIS013200	Paisu ületatavus kaladele - Ületamatu	Leevi jõgi VEE1047900	Karilatsi küla

Üleujutusohu

Eestis on üleujutusriske hinnatud „Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2007/60/EÜ üleujutusriske hindamise ja maandamise kohta“ alusel. 2011. aastal valmis esimene üleujutusega seotud riskide hinnang, millega kaardistati Eestis aset leidnud üleujutused, eristati olulised üleujutused ja määrati üleujutusega seotud riskipiirkonnad. Põlva vallas ei ole metoodika alusel määratud ühtegi üleujutuse riskipiirkonda ja seetõttu ei ole valla alal koostatud üleujutusohu riskipiirkondade kaarte. Sademevetest tingitud ajutisi üleujutusi on esinenud (nt Himmaste-Taevaskoja teelõigul Himmaste sillast Taevaskoja suunal).

Uute kõvakattega alade planeerimisel on oluline terviklikult lahendada sademevee kokku kogumine ning selle ära juhtimine või pinnasesse immutamine.

6.5. Roheline võrgustik

Roheline võrgustik on ökoloogiline infrastruktuur, mis koosneb tugialadest ning neid ühendavatest koridoridest. Tugialadel asuvad olulised elupaigad ja kasvukohad ning koridorid võimaldavad liikuda erinevatel liikidel ühelt tugialalt teisele. Tugialadele on omane massiivsus, kompaktsus ja looduskaitseline väärtus, koridorid seovad omakorda tugialad tervikuks, tagades liikide leviku. Rohelise võrgustiku määramise eesmärgiks on tagada ökosüsteemide ja liikide säilimine, looduslike, poollooduslike jt väärtuslike ökosüsteemide kaitsmine ning teadvustada looduse säästliku kasutamise põhimõtteid.

Põlva valla rohevõrgustiku aluse määrab ära Põlvamaa maakonnaplaneering (joonis 22). Rohevõrgustiku olulisemateks konfliktobjektideks on valda läbivad tugimaanteed.

Joonis 22. Rohelise võrgustiku tuumalad ja koridorid Põlva vallas (Põlva Vallavalitsus)

Rohevõrgu eesmärkide ja toimimisega tuleb arvestada üldplaneeringu lahenduse väljatöötamisel. Rohevõrgu piire ja kasutustingimusi täpsustatakse vajadusel.

6.6. Kaitstavad loodusobjektid

Kaitsealasid leidub Põlva vallas kokku 16 ja need võtavad enda alla valla territooriumist 52,9 km² suuruse ala, ca 7,5 % valla kogupindalast. Lisaks on vallas 6 hoiuala ja 15 kaitstavat üksikobjekti (tabel 15).

Tabel 15. Põlva valla kaitsealad, hoiualad ja kaitstavad looduse üksikobjektid⁴¹

Kaitsealad	Hoiualad	Üksikobjektid (nimi ja asukoht)
Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala	Ahja jõe hoiuala	Amuuri korgipuu, Tilsa küla
Ahja mõisa park	Akste järve hoiuala	Himmaste allikad, Himmaste küla
Akste looduskaitseala	Eoste hoiuala	Karjala kask (Loigomi kask), Mammaste küla
Ihamaru looduskaitseala	Kivijärve hoiuala	Kivijärve rändrahn, Uibujärve küla
Intsikurmu parkmets	Lahojärve hoiuala	Kolm tamme (Tilleoru tammed, Tilleoru 3 tamme), Puskaru küla
Kiidjärve mõisa park	Tahkjärve soo hoiuala	Mänd (Akste pettai), Akste küla
Kuulmajärve maastikukaitseala		Mänd (Karo kakutu pettai), Aarna küla
Meelva looduskaitseala		Mänd (Kraaviotsa pettai), Aarna küla
Mooste mõisa park		Mänd (Oru pettai), Peri küla
Peri mõisa park		Peri tamm, Peri küla
Põlgaste mõisa park		Rasina remmelgas, Rasina
Rasina mõisa park		Soehavva rändrahn, Roosiküla
Tilleoru maastikukaitseala		Sooküla kask, Rosma küla
Tilsa mõisa park		Suur rändrahn (Metste rändrahn), Metste küla
Valgesoo looduskaitseala		
Vastse-Kuuste mõisa park		

Üldplaneeringus kavandatava maakasutuse ja seatavate tingimuste osas tuleb arvestada kaitstavate loodusobjektidega.

Natura 2000 alad

Lisaks siseriiklikult kaitstavatele loodusobjektidele on Põlva vallas ka rahvusvahelise kaitsealade võrgustiku, Natura 2000, alasid (joonis 23).

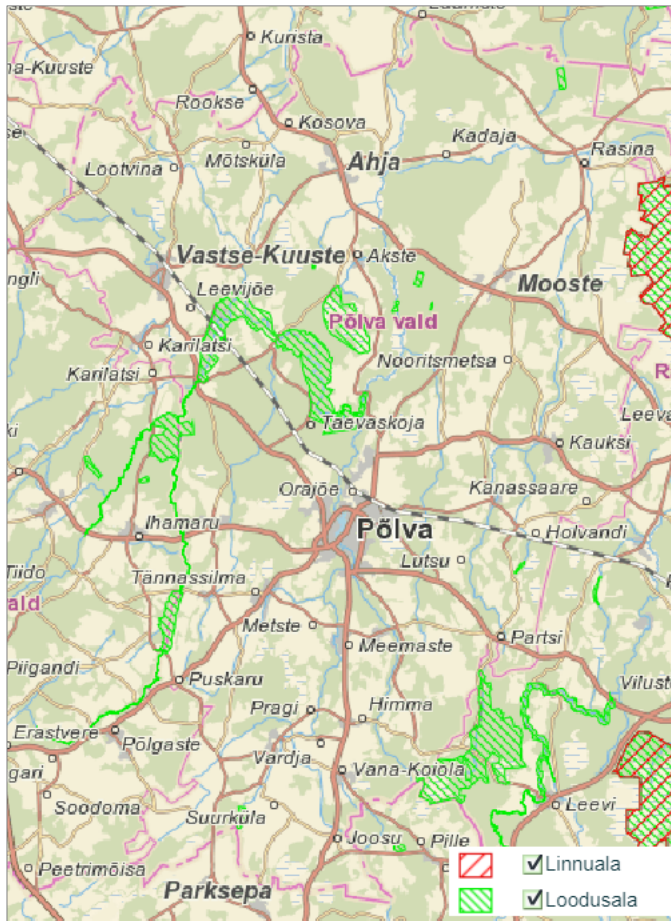
⁴¹ www.register.keskkonnainfo.ee

Põlva vallas on üks Natura 2000 linnuala – Meelva linnuala ja

12 Natura 2000 loodusala:

- Ahja,
- Akste järve,
- Akste,
- Ihamaru-Tilleoru,
- Kivijärve,
- Kuulmajärve,
- Laho,
- Meelva,
- Mooste,
- Peramaa,
- Tahkjärve soo
- Valgesoo loodusala⁴².

Joonis 23. Natura 2000 loodus- ja linnualade paiknemine⁴³

Planeeringuga kavandatud tegevuste elluviimine ei tohi kahjustada Natura 2000 alade kaitse-eesmärke.

Täiendatud 2023:

Püsielupaigad Põlva vallas on:

KLO3000901	Siimuniidu must-seenesultani püsielupaik
KLO3000734	Kaitsa harivesiliku püsielupaik
KLO3001698	Kadaja väike-konnakotka püsielupaik
KLO3002295	Kauksi kalakotka püsielupaik
KLO3000320	Peramaa laialehise nestiku püsielupaik
KLO3001697	Terepi väike-konnakotka püsielupaik
KLO3001743	Savimäe väike-konnakotka püsielupaik
KLO3001663	Kivijärve kanakulli püsielupaik
KLO3000920	Viisli väike-konnakotka püsielupaik
KLO3002106	Jaamakuusiku limatünniku püsielupaik
KLO3001696	Viisli väike-konnakotka püsielupaik
KLO3000871	Kauksi kalakotka püsielupaik
KLO3000321	Akste kollase kiviriku püsielupaik
KLO3002199	Adiste väike-konnakotka püsielupaik
KLO3001530	Kastmekoja väike-konnakotka püsielupaik
KLO3000695	Naruski kanakulli püsielupaik

⁴² www.register.keskkonnainfo.ee

⁴³ Maa-amet

KLO3000444	Rasina mõisa leht-kobartoriku püsielupaik
KLO3002416	Koorvere kalakotka püsielupaik
KLO3001090	Savimäe väike-konnakotka püsielupaik

6.7. Välisõhu kvaliteet, müra, vibratsioon, jääkreostus

Paikseid saasteallikaid on Põlva vallas 22⁴⁴. Välisõhu kvaliteeti mõjutavad eeldatavalt eelkõige transporditrassid ning tootmis- ja tiheasustusalade paiknemine. Kütteperioodil võib eramute kohtküte põhjustada tavapärasest kõrgemat foonisaastet. Väikeelamute kütmine toob endaga kaasa eelkõige tahkete osakeste (peentolm) kontsentratsioonide suurenemise, kuna eramutes kasutatakse kütusena sageli puitu, pelleteid ja turbabriketti, mille põletamine annab võrdlemisi suure tahkete osakeste heitme.

Liiklussagedused on Põlva vallas võrdlemisi madalad ning olulist mõju valla õhukvaliteedile laiemalt ei avalda. Siiski võib esineda kõrgemaid heitgaaside kontsentratsioone kõrgema liiklussagedusega teede vahetus läheduses. Piirkonna õhukvaliteedi seisukohast eelistatuimad variandid on kaugkütte kasutamine või kohtkütte arendamine maagaasi baasil.

Kuna teede liiklussagedused on võrdlemisi madalad, siis ei kaasne ka liiklusest tulenevaid kõrgeid müratasemeid, seda ka raudteemüra puhul. Kohatise liiklusemüra normtasemete ületamisi võib esineda suurema liiklussagedusega teede kaitsevööndite ulatuses. Kõige suurema liiklusköormusega⁴⁵ on tugimaantee 62 Kanepi-Leevaku lõik Põlva linnast väljasõidul Himmaste poole, kus liiklussagedus ööpäevas on üle 3100 auto, 61 Põlva-Reola teel Vastse-Kuuste alevikust Tartu poole ületab liiklussagedus 2900 autot ööpäevas, 64 Võru-Põlva teel jääb alla 1600 auto. Teiste teede liiklusköormused ning vastavalt ka teest lähtuvad häiringud on väiksemad.

Põlva linnas, Vastse-Kuuste alevikus ja Valgemetsa külas avaldab müratasemele mõju raudtee. Kaubavoogude taastamisel võib müra avaldada mõju ja vajalik võib olla müratõkete rajamine.

Põlva vallas on 9 keskkonnoahtlikku objekti, neist 8 on jääkreostusobjektid (tabel 16).

Tabel 16. Jääkreostusobjektid Põlva vallas (Keskkonnaregistri⁴⁶ andmeid täpsustatud Põlva Vallavalitsuse poolt, märgitud *)

Objekti nimetus	Ala ohutustamine	Ohu liik	Asukoht
Põlva Teedevalitsuse ABT	Jääkreostus on aruande/info põhjal likvideeritud	Pinnas	Himmaste küla
Põlva Tarbijate Ühistu endine Linavabrik	Jääkreostus on aruande/info põhjal likvideeritud, osa likvideerimata (jätkuvalt riigi omandis olev maa)*	Pinnas	Põlva linn
Plaki järv	Jääkreostuse likvideerimiseks ei ole meetmeid rakendatud	Muda veekogu põhjas, pinnas	Orajõe küla

⁴⁴ www.register.keskkonnainfo.ee

⁴⁵ Maanteeameti 2018 a loendus <https://www.mnt.ee/et/ametist/statistika/liiklussageduse-statistika>

⁴⁶ <https://keskkonnaportaal.ee/et>

Põlva masuudihoidla	Jääkreostus likvideeritud 2017 *	Pinnas	Põlva linn
Põlva EPT naftabaas	Maapealsed mahutid on tühjendatud ja torustikud likvideeritud. Maa-alused mahutid on tühjendatud, kuid välja tõstmata	Pinnas	Põlva linn
Elektrivõrkude immutusplats	Jääkreostus väheses osas likvideeritud	Pinnas	Taevaskoja küla
Endine Põlva EPT naftabaas	Jääkreostuse likvideerimiseks ei ole meetmeid rakendatud	Pinnas	Põlva linn
Kuremäe ABT	Jääkreostus suures osas likvideeritud	Pinnas	Rosma küla
Kooli katlamaja mahuti*	Maa-alused mahutid likvideerimata*	Pinnas	Põlva linn
Tännassilma kütusetankla*	Maa-alused mahutid likvideerimata*	Pinnas	Tännassilma küla

Ohtlikke objekte on vallas kolm⁴⁷:

- Tere AS Põlva Tootmisosakond,
- Olerex AS Põlva tankla,
- Alexela Oil AS Põlva tankla.

Üldplaneeringuga kavandatavate tööstusalade või tegevuste kavandamisel tuleb lähtuda eelkõige sellest, et uute tööstusettevõtete rajamisel või olemasoleva tööstustegevuse laiendamisel ei põhjustataks ülenormatiivset mürataseta naaberaladel. Tööstust on soovitatav arendada eelkõige olemasolevates tootmispiirkondades ja suuremate teede ääres, mis võimaldab transpordivood suunata otse maanteele müra- ja saastetundlikke alasid läbimata. Vajadusel seatakse müra ja vibratsiooni leevendavad tingimused ja meetmed.

7. KOKKUVÕTE

Põlva vald on heaks elukohaks neile, kes soovivad kvaliteetset, hajusat, rahulikku ja vaikset elukeskkonda, kus head ühendused, eelkõige Tartu ja Võru suunas, ei takista õpi- ja töörännet ning teenuste kättesaadavust.

Üleminek teadmispõhisele majandusele ja infotehnoloogial põhinevad lahendused annavad võimaluse elada maapiirkonnas – hajaasustatud aladel. Võimalused kaugtööks, virtuaalmaailm, tööd tegevad robotid ja uus mõtteviis soosib elamist mujal kui ainult linnas. Tööstuse ja ettevõtluse formaat muutub, vähenevad traditsioonilised tootmispinnad ning vajadus suurte tööstusalade järgi kahaneb. Töökohti luuakse IT-lahenduste abil, ettevõtlusvormid ja -alad segunevad – väikesest kodukontorist võib juhtida suurt ettevõtet või kümneid töötajaid. Vähenev rahvastik nõuab teenuste ja taristu kohandamist ning kokkutõmbamist, samas suurendab see survet avalike teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile. Kasvav mobiilsus süvendab töörännet ja avaldab survet teedevõrgule, linnastumine on paratamatu. Tartu läheduse ees ei saa silmi kinni pigistada. Puhas elukeskkond ja hea teenuste kvaliteet annab võimaluse pidurdada elanikkonna vähenemist, hea ühistransport ja teed võimaldavad Põlvas elada ja Tartus töötada. Ääremaastumine võib ühel hetkel probleemist pöörduda kasuks, sest üha vähem

⁴⁷ xgis.maaamet.ee

jääb alles looduslikke ja inimtegevusest rikkumatuid kohti. Kohandades teenuseid ja hooneid ning panustades rohkem sotsiaalteenustele, võiks Põlva hõbemajanduse kasvust ja üldisest linnastumisest pigem kasu lõigata. Rohelise mõtteviisiga maakonna maine (Põlvamaa tunnuslause on „rohelisem elu“) annab eelise kohalike toodete, eelkõige toidu pakkumiseks.

Kuidas luua elukeskkond mis on roheline, privaatne, turvaline, ilus, heakorrastatud, heade ühendustega (erinevad transpordiliigid), kättesaadavate teenustega (sh parkimine, lasteaiad, koolid, poed, puhkealad), meeldiv kõikidele vanusegruppidele? Kuidas tihendada olemasolevaid keskusi ja säilitada loodusväärtusi (sh põllumaid) ning kõikjal tagada teenuste stabiilne kättesaadavus? Need on küsimused, millele koostatav Põlva valla üldplaneering peab vastused andma. Üldplaneeringul on suur roll maakasutus- ja ehitustingimuste määramisel.

Põlva valla ruumilise arengu eesmärgiks on soodustada keskkonnasäästlikke ja energiatõhusaid lahendusi, eelistades olemasoleva hoonestatud keskkonna laiendamist või tihendamist ning varem kasutuses olnud või ebapiisavalt kasutatud alade otstarbekamat kasutamist.

Üldplaneeringu eesmärgiks on luua eeldused elanike, ettevõtete ja külaliste vajadustega arvestava, loodust säästva ning arengut toetava keskkonna olemasoluks ja säilimiseks.